

Tractaten over den doop, het avondmaal, enz.

Menno Simons

editie C.P. van Eeghen

bron

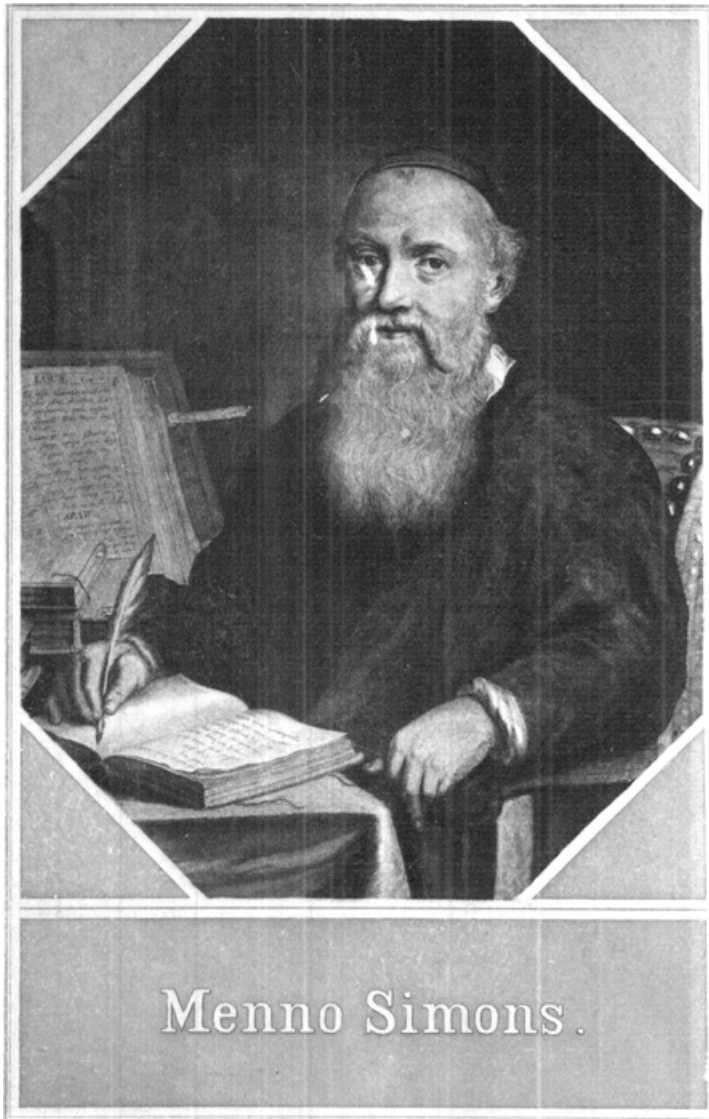
Menno Simons, *Tractaten over den doop, het avondmaal, enz.* (ed. C.P. van Eeghen). Johannes Müller, Amsterdam 1892

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/simo021trac01_01/colofon.htm

© 2008 dbnl

t.o. I

[Voorbericht]

Op den 6^{den} November 1892 hoopt men in Nederland, Duitschland, Zuid-Rusland, Noord-Amerika en elders den 400sten geboortedag te herdenken van MENNO SIMONS, den grooten hervormer en geestelijken vader der Mennonieten of Doopsgezinden.

Het was voor mij eene aanleiding te meer, om de in 1889 bezorgde uitgave '*Menno Simons' uitgang van het pausdom*' opnieuw in druk te doen verschijnen.

Om het boekje nog meer aan zijn doel te doen beantwoorden, voegde ik er eenige tractaten van Menno Simons aan toe over den Doop, het Avondmaal, het Eed-zweren, enz., waarin hij zijn gevoelen over deze geloofspunten uitspreekt en die ook voor ons nog groote waarde bezitten.

Zooals bekend is, werden de werken van Menno Simons in ons vaderland voor de laatste maal in een folioband gezamenlijk uitgegeven door Hendrik Jansz. Herrison in het jaar 1681. Deze uitgave gebruikte ook Johannes Deknatel, Doopsgezind leeraar te Amsterdam, toen hij zijn '*Menno Simons in 't kleine*' uitgaf; hetwelk, volgens zijne eigene woorden, 'benevens eene verhandeling over de rechtvaardigmaking, nog verscheidene andere voorname stukken inhield, en wel zoodanige, die de ziel van het Christendom en het merg zijner werken uitmaken. Hij heeft ze echter wat verkort, daar Menno Simons' geschriften voor menigeen wat te groot en te wijdloopig zijn om te doorlezen. Daarenboven zijn de geschilschriften uit dien tijd voor ons niet meer van dat 'gewicht, en

daarbij is de oude schrijfstijl niet gevallig. ‘Daarom geloof ik’, zoo besloot Deknatel, ‘mijnen mede-broederen, en een ieder, die er liefde toe heeft, dienst te doen, dat ik dat werkje uit zijne schriften bijeenverzameld heb.’

In 1753 kwam hiervan de eerste en in 1758 eene tweede druk uit.

Ruim eene eeuw later bezorgde J. Manhardt, Doopsgezind Leeraar te Dantzig, eene dergelijke uitgave en noemde haar: ‘*Gedenkblätter zum dreihundertjährigen Todestage Menno Symons, den 13 Januar 1861.*

Het is ook eene verzameling van korte stukken uit Menno Simons' geschriften, eerst door eene vrouwen hand bijeengebracht, en nu door J. Manhardt geordend en uitgegeven.

De lezing van beide geschriften gaf mij vrijmoedigheid, hetzelfde te beproeven; want, inderdaad verdienen Menno Simons' geschriften nog gelezen te worden, wegens hunne duidelijkheid van uitlegging, degelijkheid van inhoud en vastheid van overtuiging, die er uit spreken.

Zoo voegde ik dan bij Menno Simons ‘*Uitgang van het pausdom*’, dat ontleend is aan zijn geschrift tegen Gellius Faber, Hervormd predikant te Embden, en voor het eerst uitgegeven in 1554, de volgende tractaten:

‘*Over den Doop en des Heeren heilig Nachtmaal*’, die beide eene plaats vonden in het eerste geschrift, waarmede Menno Simons naam maakte als schrijver; n.l. ‘*Een Fundament en klare aanwijzinge van de zaligmakende leere Jezu Christi*’, en dat reeds in het jaar 1539 het licht zag.

Daarop volgt een tractaat over het ‘*Eed-zweren*’, waarover Menno Simons eerst veel later zijn gevoelen uitsprak, en dat wij ontleenen aan het geschrift: ‘*Een grondelicke ende klare bekentnisse der arme en ellendige*

Christenen etc.’ Anno 1552, terwijl het tractaat over *de Kindertucht*, afzonderlijk, in den vorm van een zendbrief is uitgegeven, waarschijnlijk in het jaar 1544.

De ‘*liefelijke vermaning aan de verstrooide en onbekende kinderen Gods*’, voegde Menno Simons achter zijn in 1556 hernieuwde uitgave van zijn geschrift over ‘*de Hemelsche Geboorte en van de Nieuwe Creature*’, terwijl eindelijk voor de beide laatste Brieven aan ‘*Eene kranke zuster*’ en aan ‘*De Broeders en zusters te Amsterdam*’ geen bepaald jaartal kan aangegeven worden.

Ik voegde deze brieven tevens er aan toe, daar zij ons Menno Simons in al zijne ware, oprechte vroomheid doen kennen en liefhebben, terwijl zij tevens getuigenis afleggen van den invloed en het gezag, welke hij, volkomen naar recht, onder zijne geloofsgenooten bekleed heeft.

Aan al deze verschillende tractaten en brieven liet ik eene ‘*Korte Levensschets van Menno Simons*’ voorafgaan.

De inhoud er van is ontleend aan de uitnemende Levensbeschrijvingen, die wij omtrent hem bezitten van de hand van A.M. Cramer in 1837, en van B.K. Roosen in 1848 en aan de ‘*Mededeelingen betreffende Menno Simons*’, waarmede J.G. de Hoop Scheffer de Doopsgezinde Bijdragen telkens verrijkt.

Het portret van Menno Simons, hetwelk ik hoop, dat de waarde van dit boekje moge vervoegen, is genomen naar de in 1889 uitgekomene afbeelding, door H. Braams te Norden in den handel gebracht, volgens de oorspronkelijke koperen plaat, bekend onder den naam van ‘*den achthoek*’, en bewaard gebleven in de Gemeente Hamburg-Altena. Dezelfde uitgever bezorgde ook deze uitgaaf.

Voorts kan ik hier weinig aan toevoegen, dan dit geschrift in de welwillendheid mijner lezers aan te beve-

len; en ik eindig met de herhaling van Johannes Deknatels woorden: *‘Daarom, geloof ik, mijnen medebroeders en een ieder die er liefde toe heeft, dienst gedaan te hebben, dat ik dit werkje uit Menno Simons' geschriften bijeenverzameld heb’*.

AARDENBURG,
C.P. VAN EEGHEN JR.
7 September 1892.

[Kort levensbericht]

Volgens de jongste historische onderzoekingen is Menno Simons in het jaar 1492 geboren te Witmarsum, een dorp in Friesland.

De juiste datum van zijn' geboortedag is evenwel niet bekend; terwijl men evenmin iets afweet van zijn jeugd en verdere levensontwikkeling. Hij werd voor den geestelijken stand opgeleid en bekleedde in het jaar 1524 het ambt van kapelaan in het dorp Pingjum. Daar mag hij al spoedig iets vernomen hebben van de groote bewegingen op godsdienstig gebied, die de 16de eeuw gekenmerkt hebben, en die ook in ons vaderland in duizenden harten weêrklank vonden. In elk geval werd zijn gemoed al spoedig door vele twijfelingen verontrust.

Hij verhaalt het zelf, hoe hij in het derde jaar zijner priesterlijke bediening telkens twijfel in zijn hart voelde opkomen, of de ouwel wel waarlijk in het lichaam en bloed des Heeren overging. Hij biechtte zijnen twijfel meermalen, maar deze bleef hem kwellen, totdat hij de Heilige Schrift ging lezen, waarin hij te voren nog nooit een oog geslagen had, maar zoo schrijft hij: *'Ik kwam niet verre daarin, of ik zag haast, dat wij bedrogen waren, en mijne bekommerdheid over het genoemde brood week geheel, daar ik mij aan Luthers uitspraak hield, dat menschenleeningen, als men ze verwerpt, geen doodzonde teweeg brengen.'*

In het jaar 1531 werd hem nog eene andere dwaling der Roomsche-Katholieke Kerk ontdekt. Toen drong het bericht tot hem door, dat zekere Sicke Frericxz,

kleermaker van beroep, wegens wederdoop te Leeuwarden door beulshanden gedood was.

Daarvan had hij nog nimmer vernomen, en wederom begon hij ijverig in de H. Schrift te lezen, wat deze omtrent de onmisbaarheid van den kinderdoop leerde. Maar hij vond er geen enkel spoor van. Een gesprek met zijn pastoor bracht hem niet verder, ja, deze moest zelfs toegeven, dat de kinderdoop eene instelling van menschen was. Evenmin voldeden hem de verklaringen der oude kerkvaders en hetgeen Luther en anderen daaromtrent leerden. Zoo kwam hij reeds toen tot het inzicht, dat de doop op belijdenis des geloofs alleen schriftmatig is.

Menno Simons bleef echter Roomsch priester, ja werd van Pingjum naar Witmarsum verplaatst, dat een veel aanzienlijker standplaats was. Aldaar heeft hij, volgens eigene getuigenis, *vele woorden zonder geest en ware liefde gesproken*, terwijl hij ook bleef volharden in zijn vleeschelijk leven en roemzucht.

Toch waren de tijden ernstig genoeg.

De felle geloofsvervolging, die vooral de zoogenaamde Wederdoopers trof, blies bij hen het vuur der dweepzucht steeds meer aan. Zij wenschten den aangekondigden val van Babel, de valsche kerk van Rome, te bespoedigen; zij zonnen eindelijk op weerwraak tegenover hnnne vijanden, die zoovele onschuldige kinderen Gods hadden dood gemarteld; zij droomden van het komende 1000-jarig rijk. Eerlang werd dan ook werkelijk de bisschoppelijke stad Munster door hen veroverd, en aldaar de zetel van het nieuwe Sionsrijk gevestigd. Maar het bleek geen hemelsch Sion te wezen, en in 1535 viel Munster opnieuw den bisschop in handen, en werd het van alle ware en vermeende ketterij gezuiverd.

Daarmede was de macht der Wederdoopers voor goed

gebroken, al zagen zij zoo spoedig nog niet van hunne stoute plannen af. Ook in Friesland verhieven zij de vaan des opstands en werd het zoogenaamde Oldeklooster, in de onmiddellijke nabijheid van Witmarsum gelegen, door eene bende van 300 fanatieke dweepers ingenomen. Kort duurde echter de vreugde; immers drie dagen later heroverde heer Schenk van Toutenburg, de Friesche landvoogd, dezen nieuwen Sionsburcht, en boetten de meesten hun droef opzet met den dood.

Onder de verslagenen bevond zich een broeder van Menno Simons, daarbij vele verleiden zielen, ook vrouwen en kinderen.

Machtig greep deze tijding hem aan, en het bloed van zooveel jammerlijk verdoolden boog hem diep ter neder. *‘Datzelve alzoo betrachtende, zoo schrijft hij, heeft het mijne ziel zoo gekneld dat ik het haast niet uithouden kon. Ik, ellendig mensch! wat maakte ik!’* zoo vervolgde hij, gelijk wij het uitvoerig in het zoogenaamde tractaat van zijn *‘Uitgang van het pausdom’* kunnen nalezen; en waaraan wij de vorige bijzonderheden uit zijn leven ook ontleend hebben.

Zoo kwam dan reeds nu het plan tot rijpheid, hetgeen hij negen maanden later volvoerde, om n.l. openlijk met de Roomsche kerk te breken. Hij legde zijne priesterlijke waardigheid neder, en sloot zich voorgoed bij zijne vervolgde geloofsgenooten aan, liet zich opnieuw doopen door den bekenden Obbe Philips, oudste of hoofd der Gemeente te Leeuwarden; alzoo een gerust en veilig bestaan inruilende tegen het kruis en de ellende. - Eerst bleef hij in de nabijheid van Witmarsum wonen en oefende hij zich met lezen en schrijven; in stilte afwachtende, wat de Heer der Gemeente met hem voorhad. Nu, eene heerlijke taak wachtte hem, n.l. om zijn jammerlijk verstrooide geloofsbroeders en zusters te vereenigen.

De verwarring, die er toch bestond onder de Wederdoopers, was grenzenloos, en kwam eerst recht duidelijk uit bij eene gehouden zamenkomst te Boekholt in Westfalen, anno 1636. De ernstig gezinden onttrokken zich nu voorgoed onder hun hoofd Obbe Philips aan allen, die nog niet geleerd hadden afstand te doen van hunne dolzinnige plannen om geweld met geweld te keeren. Tot uitbreiding hunner partij stelden zij overal oudsten en voorgangers aan, en zoo werd nu ook het oog op onzen Menno Simons geslagen. In elk geval weten wij, dat in het jaar 1537, zes of acht mannen zich tot hem begaven, met verzoek, dat hij het ambt van leeraar over hen op zich wilde nemen. Eerst aarzelde Menno, maar gaf opnieuw gedrongen, en van zijn geweten overtuigd, dat hij niet mocht weigeren, onder biddend opzien tot God, toe.

Waarschijnlijk werd hij door Obbe Philips zelven, te Groningen met oplegging der handen in zijn ambt bevestigd. Zijn gezag en aanzien onder zijn geloofsgenooten krom telkens, en werd eindelijk algemeen erkend, zoodat wij Menno Simons zoo al niet den stichter, dan toch zeker den grooten hervormer zijner geloofsgenooten mogen noemen; hij heeft deze eereplaats tot zijn dood toe ingenomen.

Voorzeker heeft hij zulk een aanzien verworven, door zijn groote trouw in het bedienen van zijn ambt; maar nog meer door het schrijven van vele godsdienstige werken en tractaten.

Reeds had hij vroeger in het jaar 1535 een tractaat tegen Jan van Leyden uitgegeven, waarmede hij reeds toenmaals velen de oogen opende voor de gruwelijke en groote godslasteringen van dezen zich noemenden Vreugdekoning. Maar een blijvenden naam als schrijver verwierf hij zich door het in 1539 uitgegevene: *‘Een Fundament en klare aanwijzing van de zaligmakende leere*

Jesu Christi,’ waarin hij over bijna alle geloofspunten handelt, en manmoedig bij de overheid voor zijn vervolgte geloofsbroeders in de bres springt.

De stad Groningen bleef nu vooreerst het middelpunt van Menno Simons' werkzaamheid, en van daaruit bezocht hij andere plaatsen, hetgeen o.a. blijkt uit den marteldood van zekeren Tjaard Reinders, die, in Harlingen woonachtig, te Leeuwarden in 1539 onthoofd werd, alleen, omdat hij Menno geherbergd had.

Steeds feller woedde de vervolging tegen hem, totdat eindelijk in 1542 een plakkaat in Friesland werd uitgevaardigd: *‘dat niemand den heer Menno Simons mag logeren, tracteren, favoriseren, noch met hem converseren of zijne boeken hebben, bij verbeurte van lijf en goed, zullende ter contrane diegene, der hem appretendeerde en overleverde aan 't Hof van Friesland, genieten een premie van 100 Carol gulden.’*

Meermalen bevond hij zich dan ook in levensgevaar; maar hij stond onder Gods zichtbare bescherming. Zoo spreekt Menno Simons in een zijner geschriften, van een' valschen broeder, die eene te houden samenkomst verried, doch aan wiens aanslagen hij wist te ontkomen. Later ontmoette dezelfde verrader, vergezeld van den officier van justitie, hem op het onverwachts, terwijl hij zich in eene schuit bevond. Maar de man was zoo verbluft, dat hij niet kon spreken, en Menno een eind verder gevaren zijnde, sprong op het land en ontkwam. Toen eerst riep de verrader uit: ‘Ziedaar, de vogel is ons ontsprongen.’ En als de officier hem een schelm noemde, antwoordde hij: ‘Ik kon niet anders, want de tong werd mij vastgehouden.’ Deze verontschuldiging baatte hem weinig, want het kostte hem den hals.

Menno, niet meer veilig in Friesland, begaf zich nu naar Holland, waar hij tot het jaar 1543 bleef. Ook te Amsterdam predikte hij en breidde de zich daar reeds

bevindende Gemeente zeer uit. Twee zijner doopelingen Lucas Lamberts, en Jan Claessoon werden in 1544 smadelijk gedood, ondanks den 87jarigen ouderdom van eerstgenoemde. Menno kon wel gissen, wat zijn lot ook hier zoude zijn, wanneer hij in de handen zijner vijanden viel; waarom hij in bovengenoemd jaar deze streken voor goed verliet, om elders een veilig toevluchtsoord te vinden. Hij richtte daartoe zijne schreden naar de stad Embden in Oost-Friesland, welke plaats den eernaam droeg van *'herberg van Gods verdrukte en verdrevene Gemeente*. Daar was de bekende en om zijne geleerdheid beroemde Johannes a Lasco, op wien de Hervormden, die zich te Embden bevonden, niet weinig roem droegen. Maar ook Menno's volgelingen waren er talrijk vertegenwoordigd en beriepen zich nu op zijn gezag. Een en ander had ten gevolge, dat aldaar in 1544 een twistgesprek tusschen beiden plaats vond, met toestemming van de landsgravin Anna.

Dit gesprek duurde twee of drie dagen, en werd van beide zijden met veel gematigdheid gevoerd, zoodat men in vriendschap van elkander scheidde. Alleen over drie punten was men het niet eens kunnen worden, n.l. over Christus menschwording, over den Doop, en over de wettige beroeping van Leeraren.

Naar aanleiding van het eerste geschilpunt schreef Menno een geleerd betoog over *de menschwording van Christus*, waarin hij zijn gevoelen verdedigde, dat Christus zijn vleesch niet van de maagd Maria ontvangen had, maar dat het in haar door den Heiligen Geest was geformeerd, en het dus niet gestukt, noch gedeeld is, maar alleen volkomen, goddelijk. Straks volgden nog andere geschriften van zijne hand; o.a. een *'Tractaat over het Christelijke Doopsel'* en *'Oorzaak, waarom ik, Menno Simons, niet aflaat te leeren en te doopen'*.

Maar opnieuw dreigde hem gevaar, want een scherpe

brief van het Hof te Brussel, naar Embden opgezonden, hield het bevel in om alle dwaalgeesten uit het land te verbannen. Wel trof dit vonnis minder Menno en zijne vreedzame volgelingen, maar hij steeds het zekere boven het onzekere verkiezende, vestigde zich te Keulen, waarover toenmaals de zeer vrijzinnige Herman von Wied aartsbisschop was. Hier mocht hij drie jaren lang in vrede arbeiden en won hij vele aanhangers. Nog in het jaar 1591 vond men te Keulen eene groote Doopsgezinde Gemeente, en werd aldaar het eerste formulier van eenigheid opgesteld, dat den naam draagt van *'Concept van Keulen'*.

Maar ook deze plaats zou den overal vervolgd en zwerveling geen voordurende rustplaats aanbieden.

Straks werd Herman von Wied afgezet, en vervangen door den dweepzieken Adolf von Schaumburg, die alle Evangelisch gezinden te vuur en te zwaard vervolgde.

Op nieuw klonk de roepstem Menno Simons toe, om verder te trekken en moest hij omzien naar een veilig toevluchtsoord, waar hij *'met zijne arme huysvrouw en hare kleyne kinderkens een jaer ofte een half in vrijheid mocht rusten en wonen'*.

Nu ging het dan andermaal het Noorden van Duitschland in, en bezocht hij de plaatsen Lubeck, Dantzig, ja drong hij zelfs tot in Polen door, overal nieuwe Gemeenten stichtende of de reeds bestaande bevestigende. Ook bleef hij zijn gevoelen in geschriften-verdedigen en zoo gaf hij in 1550 o.a. uit *'Eene vermanende belijdinge van den Drieëenigen, eeuwigen en waren God'*, een geschrift, dat gericht was tegen eigene geloofsgenooten, die, van uit Italië en Zwitserland overgekomen, de godheid van Christus en van den Heiligen Geest loochenden.

Ook schijnt hij aan dit werk een aanhangsel te hebben toegevoegd over de mijdinge of ban, welk geschilpunt weldra de aanleiding zou wezen voor droevige

tweespalt onder eigene geloofsgenooten, en eindelijke scheiding, maar dat een noodzakelijk gevolg was van Menno Simons' meening om reeds hier op aarde, *eene Gemeente zonder vlek en rimpel* te stichten, waarvan alleen reine, wedergeborene menschen lidmaten konden zijn. Geen wonder trouwens, dat de overal vervolgte Menno, die nergens een veilig toevluchtsoord vond, en ook door andere protestanten steeds als een gevaarlijk mensch werd geschuwd en tegengestaan, steeds strenger en enghartiger van opvatting werd en meest scherp uitvoer tegen de wereldsche geestelijken, die een goed en gemakkelijk leven leidden.

In 1553 vinden wij hem terug te Wismar, waar hij opnieuw de aldaar zich bevindende Gemeente uitbreidde, en hij tevens eene disputatie hield met zekeren Maarten Micron, predikant te Embden. De uitkomst er van was echter hoogst bedroevend, want, al twistende, ging men uiteen; en latere geschriften, met groote felheid door beide partijen ter neergeschreven, maakten verdere toenadering onmogelijk.

In 1555 verliet Menno Simons Wismar, daar deze plaats hem en den zijnen als verblijf ontzegd werd. Doch nu opende zich voor hem een veilig toevluchtsoord, doordat zekeren graaf, Bartholomëus van Alfield geheeten, hem en den zijnen toestond zich te vestigen op eene plaats, genaamd Woestveld, nabij het dorp Oldeslo in de heerlijkheid Fresenburg, tusschen Hamburg en Lubeck gelegen.

Hier heeft hij de overige jaren zijns levens rustig doorgebracht in het bezit eener eigene drukkerij, zijne meeste geschriften opnieuw uitgevende. Zijn invloed en gezag onder eigene geloofsgenooten was nu voorgoed gevestigd; en mag dit alles zijn levensavond verhelderd hebben, toch was er ook niet weinig, om hem te bedroeven en smart te veroorzaken. Het al of niet sterker

driven van de ban of mijding was er de oorzaak van.

Nog te Wismar zijnde, werd er eene samenkomst gehouden om over dit geschilpunt in overeenstemming te komen, en het besluit genomen de ban in alle gestrengheid te handhaven, zoodat zelfs echtgenooten zich moesten laten scheiden, wanneer zij niet een en hetzelfde geloof beleden.

Te Franeker ontstonden hierover geschillen, en ofschoon Menno persoonlijk er zich heen begaf om de twist bij te leggen, en den vrede te herstellen, ging de scheiding toch door. Vooral ook in Holland wenschte men een mildere opvatting van de ban, en gaf dit geschilpunt aanleiding tot groote verdeeldheid.

Een en ander noopte Menno Simons, tot het schrijven van een uitvoerig werk over de ban of excommunicatie, maar het geschrift voerde tot geen bevrediging. In tegendeel. Twee Hoogduitsche leeraren, Zijlis en Lemmeken geheeten, beschuldigden Menno Simons openlijk, dat hij een twistgierig mensch was, die eerst de ban zacht, en nu wederom in alle gestrengheid handhaafde. Het antwoord liet zich niet wachten. Een nieuw tractaat van zijne hand over de ban, sprak de scheiding met zijne vroegere geloofsgenooten uit, en maakte de breuk tusschen beide partijen volkomen.

Dit werk over de ban werd in het begin van het jaar 1559 uitgegeven en is het laatste, dat wij van Menno Simons bezitten. Nog twee jaren mocht hij in zijn toevluchtsoord kalm en rustig vertoeven, wanneer hij eindelijk op een Vrijdag, den 13^{den} Januari van het jaar 1561, in vrede ontsliep. In zijne laatste krankheid moet hij zijn leedwezen hebben uitgesproken, dat hij de echtmijding te streng gedreven had, en riep het den omstanders bij zijn sterfbed toe: *‘Wordt geen knecht der menschen, gelijk als ik geweest ben.’*

In den hof achter zijne woonplaats werd hij begraven,

welke plaats echter niet meer aan te wijzen is, daar zij herhaaldelijk is verwoest geworden. Maar wat nood, immers voor altijd had Menno Simons zich de eereplaats als hervormer onder zijne geloofsgenooten verworven.

Waarlijk, wij kunnen de plaats, die hij in onze Broederschap inneemt, nooit te hoog aanslaan. Wat er zonder zijne getrouwe werkzaamheid onder de verleide, dwalende en woeste menigte van haar zou geworden zijn, kan men wel gissen, als men de droeve uitkomst gadeslaat van zoo menige andere, dweepzieke partij, die nevens Menno's geloofsgenooten stond, ja, hen misschien eerst in aanzien en getalsterkte overtrof, maar om straks volkomen onder te gaan.

Dat heeft God nu willen verhoeden, en Menno Simons was, nevens andere hervormers, het middel in zijne hand om velen te behouden en hen in geordende Gemeenten voor goed te bevestigen. Weldra, zoo niet reeds tijdens het leven van Menno Simons, namen zijne geloofsgenooten den naam aan van Mennonieten of Mennisten, welken naam zijne volgelingen nog heden in Duitschland en Amerika dragen en die zeker van grooter historische beteekenis is, dan de weinig zeggende naam van Doopsgezinden.

Maar de naam doet zooveel niet af en daarom was het den waarlijk vromen, echt christelijken Menno Simons ook zeker niet te doen, maar hem gold de eere Gods en het heil van Christus' Gemeente boven alles. Zijn levensspreuk, welke op al zijn uitgegevene geschriften prijkt, luidde: *'Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus'*, en hij is die levensspreuk immer getrouw geweest, en hij heeft gewoekerd met de hem toevertrouwde talenten, en gearbeid, zoolang het dag voor hem was, tot hem de eeuwige welkomsgroet toe klonk: *'Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw ge-*

weest, over veel zal ik u zetten. Ga in tot de vreugde uws Heeren.'

De nagedachtenis van dezen rechtvaardige is steeds in eere gebleven, en werd nog in onzen tijd, in het jaar 1879, gehuldigd door de oprichting van een eenvoudig gedenkteeken op de plaats zijner inwoning Witmarsum, waar hij het eerst het zuivere Evangelie gepredikt heeft.

Menno Simons zelf zou zeker tegen zulk eene menschen-vergoding geijverd hebben, en wij doen gewis beter hem geen steenen monument te wijden, maar met ons hart weder te keeren *tot de oude en beproefde waarheid, nedergelegd in Gods onfeilbaar Woord*, en door Menno Simons in al zijne geschriften gehandhaafd; - dan eerst, maar dan ook zeker, zal onze Broederschap weer bloeien en toenemen, hetgeen de Heere der Gemeente moge geven!

Menno Simons' uitgang uit het Pausdom.

Mijn lezer, ik schrijf u de waarheid in Christus en lieg niet. Het is geschied, toen ik 24 jaren oud was, dat ik mij in het dorp mijns Vaders, Pingjum genaamd, in den dienst der Roomsche kerk begaf, alwaar ook twee anderen van mijn ouderdom met mij in gelijken dienst stonden. De een was mijn pastoor, een niet gansch ongeleerd man, de tweede volgde op mij. Deze beiden hadden de Schrift gedeeltelijk gelezen, maar ik had ze mijn leven lang niet aangeroerd, uit vrees dat, wanneer ik ze las, ik verleid zoude worden.

Zie, zulk een domme priester was ik gedurende den tijd van twee jaren. In het daarop volgende jaar overviel mij de gedachte, zoo dikwijls als ik met het brood en den wijn de mis bediende, dat het niet des Heeren vleesch en bloed was. Ik meende, dat mij zulks de duivel wijs maakte, om mij van mijn geloof af te brengen; daarom biechtte ik het meermalen, zuchtte en bad, maar kon toch van die gedachte niet bevrijd worden.

Deze twee jonge mannen en ik hebben onze dagen met spelen, drinken en andere ijdele tijdkortingen doorgebracht, gelijk dit, helaas, de manier en aard van zulke ijdele lieden is. En wanneer wij een weinig over de Schrift handelen zouden, zoo kon ik geen woord zonder spot daarover met hen spreken, want mij ontbrak gansch eene eigene meening; zoo gesloten lag toen het woord Gods voor mijn oogen.

Ten laatste dacht ik, dat ik het Nieuwe Testament eens met vlijt onderzoeken moest; maar ik kwam niet verre daarin, of ik zag welhaast, dat wij bedrogen waren, en mijn over het voornoemde brood bekommerd geweten werd ook spoedig zonder eenige aanwijzing van allen twijfel bevrijd, waartoe in zooverre ook Luther mij behulpzaam was, als die leerde, dat geboden van menschen den eeuwigen dood niet kunnen te weeg brengen.

Door des Heeren verlichting en genade ging ik van dag tot dag vooruit in de kennis der Schrift en werd van sommigen haast (hoewel ten onrechte) voor een Evangelisch prediker geroemd. Een ieder zocht en wilde mij, want de wereld had mij lief en ik de wereld en toch meende men, dat ik Gods woord predikte en een waardig man was.

Daarna is het geschied, eer ik in mijn leven van eenige broederen hoorde, dat een godvruchtige vrome held, Sicke Snyder genoemd, te Leeuwarden onthoofd werd, omdat hij zijn doop vernieuwd had. Het klonk mij zeer wonderlijk toe, dat men van een anderen doop sprak. Ik onderzocht de Schrift met vlijt en overdacht ze met ernst, maar ik kon geen bericht omtrent den kinderdoop vinden.

Toen ik dit nu merkte, heb ik met mijn bovengenoemden pastoor een gesprek over deze zaken gehouden, en hem na vele woorden zooverre gebracht, dat hij

moest erkennen, dat de kinderdoop in de Schrift geen grond had.

Nogthans durfde ik mijn verstand niet vertrouwen, maar heb bij sommige oude schrijvers raad gevraagd, die mij leerden, dat de kinderen daarmede van de erfzonde rein gewasschen moesten worden. Ik vergeleek het met de Schrift en bemerkte, dat zulks streed tegen Christus' bloed.

Daarna ging ik tot LUTHER en wilde gaarne grond hiervoor weten; die leerde mij, dat men de kinderen op hun eigen geloof zou doopen. Ik zag in, dat ook dit niet met Gods woord overeenstemde.

Ten derde ging ik tot BUCERUS, die leerde mij, dat men de kinderen doopen zoude, opdat men des te vlijtiger op hen zou acht geven en hen in de wegen des Heeren mocht opvoeden; ik zag in, dat ook dit geen grond had.

Ten vierde tot BULLINGER, die mij naar het Verbond en de besnijdenis wees, hetgeen insgelijks volgens de Schrift niet bestaan kan.

Toen ik nu bevond, dat de schrijvers ten aanzien der gronden zoo verdeeld waren en een ieder zijn eigen vernuft volgde, zoo zag ik duidelijk in, dat wij met den kinderdoop bedrogen waren.

Een weinig tijds later ben ik in een ander dorp, Witmarsum genaamd, mijn geboorteplaats, gekozen, en derwaarts henen gegaan uit lust des gewins en begeerte naar een grooteren naam. Daar heb ik vele woorden uit des Heeren woord zonder geest en liefde gesproken, gelijk alle huichelaars doen en daarmede gelijke volgelingen gekweekt, nl. ijdele roemers, lichtvaardige klappers, en die de zaken, even als, ik helaas! weinig ter harte namen.

En hoewel ik veel uit de Schrift beter kennen leerde, zoo heb ik toch van die betere kennis door mijn jeug-

dige lusten en onrein vleeschelijk leven geene vrucht gehad. Ik zocht niets dan gewin, gemak, gunst der menschen, heerlijkheid, roem en eer, gelijk zij gemeenlijk allen doen, die op zulk een schip varen.

Zie, mijn Lezer, zoo heb ik het juiste inzicht van den Doop en het Avondmaal door de verlichting des Heiligen Geestes met veel lezen en overdenken der Schrift volgens Gods genadige gunst en gave verkregen, en niet door den dienst en de bemiddeling der verleide Secten, gelijk men mij nageeft. Ik hoop, dat ik de waarheid schrijf en geen ijdelen roem najaag. Doch zoo mij eenige menschen iets daartoe mochten geholpen hebben, wil ik den Heer eeuwig dank zeggen.

Ondertusschen geschiedde het, toen ik aldaar een jaar gewoond had, dat zeer velen met den doop voor den dag kwamen, maar vanwaar de eerste aanvangs kwamen of thuis behoorden, en wie zij eigenlijk waren, dat is mij nog tot op dit uur onbekend geweest; ook heb ik ze mijn leven lang niet meer gezien.

Vervolgens is de Secte van Munster uitgebroken, waardoor vele vrome harten ook uit ons kwartier bedrogen werden. Mijn ziel was in groote droefheid, want ik bemerkte, dat zij ijverden en nochtans in de leer faalden. Ik heb mij met mijn geringe gave daartegen gesteld met prediken en vermanen, zooveel als in mij was. Tweemaal heb ik met een van hunne voorstanders gehandeld, eenmaal heimelijk en eens in het openbaar. Maar mijne vermaning had weinig ingang, dewijl ik voortging met te doen, wat ik zelf erkende, dat niet recht was. Het gerucht is wijd verbreid, dat ik hun den mond kon stoppen. Zij beriepen zich allen op mij, wie en hoe ze waren. Ik zag voor mijn oogen, dat ik een voorvechter en borg der onboetvaardigen was, die zich allen op mij verlieten, hetgeen mij in mijn hart geen geringe zorg gaf, en ik zuchtte en bad: 'Heere,

bewaar mij, dat ik toch de zonden van andere lieden niet op mij lade!’

Mijn ziel werd bekommerd en ik dacht op het einde, nl., dat al won ik ook, de geheele wereld en leefde daarenboven duizend jaren, wat ik wel gewonnen had, zoo ik toch eindelijk Gods straffende hand en toorn moest dragen.

Daarna zijn die arme, verdoolde schapen, die daar dwaalden als dezulken, die geen rechte herders hebben, na vele wreede plakATEN, wurgen en ombrengen, op een plaats te zamen gekomen, nabij mijne woonplaats, het Oude Klooster genaamd, en hebben, helaas! volgens de goddelooze leer van Munster, tegen Christus' geest, woord en voorbeeld, het zwaard getrokken, hetwelk de Heer aan Petrus bevolen had in de schede te steken.

Toen dit nu aldus geschied was, zoo is het bloed van dezen, hoewel verleid, zoo heet op mijn hart gevallen, dat ik het niet verdragen, noch rust in mijne ziel hebben kon. Ik overdacht mijn onrein, vleeschelijk leven, evenzoo mijn huichelachtige leer en afgoderij, die ik dagelijks zonder eenigen lust tegen mijne overtuiging nog waarnam. Ik zag voor oogen, dat deze ijverige kinderen lijf en goed, hoewel niet in heilzame leer, voor hun overtuiging en geloof vrijwillig over hadden, en ik was een van hen, die hun eenige der papistische gruwelen ontdekt had, terwijl ik in mijn ruim leven en bekende gruwelen volhardde, alleen omdat ik het gemak mijns vleesches najoeg en van het kruis des Heeren bevrijd wilde blijven.

Datzelve alzoo beschouwende, heeft het mijne ziel zoo geknakt dat ik het niet langer lijden kon. Ik dacht bij mij zelven: Ik, ellendig mensch, wat doe ik? Zoo ik in dezen toestand blijf en mij niet aan des Heeren woord overgeef naar het mij geschonken licht,

zoo ik niet de huichelarij der geleerden en dit onboetvaardig, vleeschelijk leven, hun verkeerden Doop, Avondmaal en valschen godsdienst met des Heeren woord naar mijn geringe gave bestraffe, zoo ik niet den rechten grond der waarheid om de vrees mijns vleesch es ontdekke, de onnoozele dwalende schapen, die zoo gaarne recht zouden doen, wanneer zij maar den weg wisten naar de weide van Christus, zoo veel in mij was, wees, ach! hoe zou dat vergoten bloed in het gericht van den almachtigen en grooten God tegen mij getuigen en over mijn arme, ellendige ziel een rechtvaardig vonnis uitspreken.

Mijn hart in mijn lichaam beefde en ik heb God met zuchten en trannen gebeden, dat Hij mij, bedroefden zondaar, de gave zijner genade geven wilde, een rein hart in mij scheppen, mijn onreine gangen en ijdel leven door de verdiensten van het bloed van Christus genadig vergeven en mij wijsheid, geest, vrijmoedigheid en een mannelijk gemoed schenken wilde, opdat ik Zijn aanbiddelijken hoogen Naam en heilig Woord onvervalscht prediken en Zijne Waarheid tot zijnen prijs aan den dag brengen mocht.

Ik ben begonnen in den naam des Heeren het woord eener ware boete van den predikstoel openlijk te leeren, het volk op den smallen weg te wijzen, alle zonden en goddeloosheden, daarbij alle afgoderij en valschen godsdienst met de kracht der Schrift te bestraffen, den rechten godsdienst, ook Doop en Avondmaal naar den zin en het woord van Christus openlijk te leeren, zooveel als ik op dien tijd van de genade mijns Gods ontvangen had.

Ook heb ik een iegelijk trouw gewaarschuwd tegen de Munstersche gruwelen, als: koning, veelheid van vrouwen, rijk, zwaard enz., totdat mij de genadige, groote Heer na den tijd van ongeveer 9 maanden zijn

Vaderlijken geest, hulp, kracht en hand verleende, waardoor ik mijn gerucht, eer en naam, die ik bij de menschen had en alle mijne Anti-christelijke gruwelen, missen, kinderdoop, ruim leven en alles op eenmaal ongedwongen naliet, en heb mij in alle ellende en armoede onder het drukkende kruis mijns Heeren Christus gewillig begeven, in mijne zwakheid mijnen God gevreesd, naar godsvrucht gezocht, en sommigen, hoewel weinigen, in goeden ijver en leer versterkt, met de verkeerden gehandeld en sommigen door Gods hulp en kracht uit de strikken hunner verdoemenis met Gods woord verlost en voor Christus gewonnen, en de halstarrigen en verstokten den Heere aanbevolen.

Zie, mijn lezer, alzoo heeft mij de genadige Heer, door de milde gunst zijner groote genade aan mij ellendigen zondaar vervuld, beroerende voor de eerste maal mijn hart, mij een nieuw gemoed gegeven, in zijne vrees vernederd, gedeeltelijk mijzelven leeren kennen en mij van den weg des doods afgewend en op den engen weg des levens in de gemeenschap zijner heilige barmhartigheid geroepen. Hem zij prijs in eeuwigheid! Amen.

Daarna omtrent een jaar is het geschied, als ik mij nu met lezen en schrijven in stilte in des Heeren woord oefende, dat er ongeveer zes, zeven of acht tot mij gekomen zijn, die één hart en één ziel met mij waren, in hun geloof en leven (zooveel als menschen richten kunnen) onbestraffelijk, van de wereld gescheiden volgens het getuigenis der Schrift, onderworpen aan het kruis, die niet alleen van de Munstersche, maar ook van alle wereldsche Secten, vervloekingen en gruwelen een waarachtigen afschuw droegen, en hebben uit naam der godvruchtigen, die met mij in gelijken geest en zin wandelden, met veel bidden liefelijk aan mij verzocht, dat ik toch den grooten, zwaren jammer en nood der arme verdrukte zielen een weinig ter harte nemen wilde,

want de honger was groot en de getrouwe huishouders zeer weinig. En dat ik mijn pond, dat ik onwaardig van den Heer ontvangen had, ten minste mocht aanwenden, enz.

Dit hoorende, is mijn hart zeer bekommerd geweest, bezwaardheid en vrees was het overal. Want van de eene zijde zag ik op mijn geringe gave, mijn groote ongeleerdheid, mijn zwakke natuur, de blooheid van mijn vleesch, de overmatig groote doofheid, moedwil, verkeerdheid en tyrannie dezer wereld, de geweldige groote Secten, de spitsvondigheid veler geesten en het jammerlijk zware kruis, dat mij (zoo ik aanving) niet weinig drukken zou; en aan de andere zijde zag ik op den arbarmelijk grooten honger, gebrek en nood der godvruchtige, vrome kinderen, want ik zag openlijk, dat zij dwaalden, gelijk de onnoozele, dwalende schapen, die geen herder hebben.

Ik heb mij ten slotte na veel bidden den Heer en zijne gemeente op deze voorwaarde ten dienste gesteld, dat zij en ik den Heer een tijdlang vurig zouden bidden, - ware het zijn welgevallige, heilige wil, dat ik Hem ten prijze dienen kon en mocht, dat zijn vaderlijke goedheid mij dan een hart en gemoed gunnen zou, hetwelk mij met Paulus deed getuigen: 'wee mij, zoo ik het Evangelie niet predik.' Zoo niet, dat Hij dan zijn weg volgde, zoodat het ganschelijk achterbleef. Want Christus zegt: 'Zoo twee onder u eens worden op aarde, waarom zij bidden, dat zal hun geschieden van mijn Vader, die in de hemelen is. Want zoo waar twee of drie vergaderd zijn in mijnen Naam, daar ben Ik in het midden van hen'. Math. 18.

Zie, mijn lezer, aldus ben ik niet van de Munsterschen noch van eenige andere oproerige Secte (gelijk ik gelasterd wordt), maar van zulken tot dezen dienst onwaardiglijk geroepen, die bereid stonden voor Christus

en zijn woord een boetvaardig leven in de vrees huns Gods te leiden, die hun naaste in de liefde dienden, het kruis droegen, het heil en de welvaart van alle menschen zochten, de gerechtigheid en waarheid liefhadden, en voor de ongerechtigheid en boosheid schrikten, enz. Die immer krachtig en levendig getuigen, dat zij niet zulke verkeerde Secten zijn, waarvoor zij gescholden worden, maar, hoewel onbekend aan de wereld, ware Christenen, zoo men anders gelooft, dat Christus' woord waarachtig en zijn onbestraffelijk, heilig leven en voorbeeld onfeilbaar en recht is.

Alzoo ben ik, ellendig, groot zondaar, van den Heer verlicht, in een nieuwen zin bekeerd, uit Babel gevloten, in Jeruzalem getogen en ten laatste tot dezen hoogen en waren dienst gekomen.

Toen nu de bovengemelde mannen van hunne bede niet aflieten en mij mijne eigene conscientie ook ten deele (hoewel in waarheid) benauwde, dewijl ik den grooten honger en nood zag, zooals verhaald is, heb ik mij met lijf en ziel den Heer overgegeven en in de hand zijner genade bevolen, en heb te zijnen tijd volgens zijn heilig Woord beginnen te leeren en te doopen, op den akker des Heeren met mijn geringe gaven te arbeiden, aan zijn heilige stad en tempel te bouwen, en de vervallene steenen weêr op hunne plaats te voegen enz. En de groote en sterke God heeft het Woord Zijner genade en kracht te zamen met het heilzaam gebruik Zijner heilige sacramenten, door onzen geringen dienst, prediking en geschriften, door den arbeid en hulp onzer getrouwe medebroeders in vele steden en landen zoo bekend en openbaar gemaakt, en de gestalte zijner Gemeenten zoo heerlijk gebouwd, en met zulke onweerstaanbare kracht begaafd, dat ook vele hoogmoedige harten niet alleen ootmoedig werden, de onzuiveren niet alleen kuisch, de dronkenen nuchter, de gier-

gen mild, de wreeden goedig, de goddeloozen godvruchtig, enz. maar zelfs, dat zij ook om het heerlijke getuigenis, dat zij hebben, goed en bloed, lijf en leven gewillig geofferd hebben, gelijk tot op dit oogenblik nog dagelijks gezien wordt, hetgeen geene vruchten noch teekenen eener valsche leer zijn (waar God niet medewerkt), noch zouden zij ook zoolang onder zulke zware ellende en kruis volstandig gebleven zijn, wanneer het niet des Allerhoogsten kracht en woord was.

Ja, wat meer is, zij worden met zulk een kracht en genade, welke Christus al den zijnen beloofd heeft, in hun verzoeking van God, begiftigd, dat ook alle wereldsche geleerden en hoog beroemde meesters, daarnaast alle bloedschuldige, stoute tyrannen, die (o God!) ook roemen, dat zij Christenen zijn, tegenover deze onoverwinnelijke ridders en vrome getuigen van Christus moeten overwonnen en beschaamd staan; zoodat zij in alle dingen ook geen ander geweer en uitvlucht hebben, noch verweer dan: bannen, vangen, pijnigen, branden, moorden en ombrengen, zooals het gebruik en de manier der oude slang van het begin af geweest is, gelijk men in vele plaatsen in onze Nederlanden nog dagelijks helaas! zien en bespeuren kan.

Zie, dit zijn de gevolgen onzer dienstvervulling en prediking, waarover wij zoo gruwelijk gelasterd en zoo vijandig vervolgd worden. Of niet alle profeten, apostelen en getrouwe dienaars Gods gelijke vruchten door hunnen dienst gewonnen hebben, daarover willen wij gaarne alle vromen richters laten zijn.

Maar zooveel als mijn arm, zwak en onvolkomen leven aangaat, beken ik vrijuit, dat ik een ellendig arm zondaar ben, in zonden ontvangen en zondig uit een zondig zaad geboren, waardoor ik, met David zeg dat mijn zonde steeds tegen mij is. Mijne gedachten en woorden overtuigen mij. Ik merk en zie met den hei-

ligen Paulus, dat in mijn vleesch geen goed woont. Nogthans mocht ik veel in mijne zwakheid roemen. Zoo deze booze en woeste wereld onze leer, die niet van ons, maar van den Heer Christus is, met geduld wilde hooren en haar in de reine vreeze Gods onderdanig, recht nakomen, het zou ongetwijfeld een Christelijker en beter wereld zijn, dan zij nu helaas! is.

Ik dank mijnen God, die het mij gegeven heeft, dat ik met den heiligen Paulus het booze haat en het goede najaag. En wel wilde ik, dat ik de geheele wereld uit haar goddeloos boos wezen ook met mijn bloed verlossen en voor Christus winnen mocht, dat ik mijn God van ganscher harte vreezen, liefhebben, zoeken en dienen mocht, voor Hem recht en weldoen en een onbestraffelijk, vroom Christen zijn; dat is al, wat ik van Zijne genade begeer.

Ik hoop, door des Heeren barmhartigheid en hulp, dat mij ook niemand op den ganschen aardbodem met recht bestraffen kan wegens een gierigen en wereldschen wandel.

Geld en rijke dagen heb ik niet begeerd, hoewel sommigen, helaas! uit een verkeerd hart zeggen, dat ik meer gebraden vleesch eet, dan zij gezoden en meer wijn drink, dan zij bier. Mijn Heer en Meester Christus Jezus moest ook den verkeerden een vraat en wijnzuiper zijn. Ik hoop door de genade des Heeren, dat ik daarin voor mijnen God onschuldig en vrij sta.

Hij, die mij met het bloed Zijner liefde gekocht en onwaardig tot dezen dienst beroepen heeft, kent mij en weet, dat ik noch geld, noch goed, noch wellust, noch gemak op aarde, maar alleen - den Heer zij prijs - mijne zaligheid en die van vele menschenzielen zoek. Hierover heb ik bovenmate veel vrees, druk, droefheid, ellende en vervolging met mijne arme zwakke vrouw en kleine kinderen nu tot in het achttiende jaar

moeten verduren, en mij overal in gevaar mijns levens en vol vrees en koermer opgehouden. Ja, wanneer de predikers op zachte bedden en kussens liggen, moeten wij gemeenlijk in verborgen hoeken ons heimelijk versteeken. Wanneer zij op alle bruiloften en kindermalen enz. met pijpen, trommel en luiten pralen, moeten wij rondzien, of de honden bassen, of niet de vangers daar zijn.

Terwijl de Doctoren, Heeren en Meesters van een ieder gegroet worden, moeten wij hooren, dat wij Wederdoopers, Winkelpredikers, verleiders en ketters zijn, die in den naam des duivels moeten gegroet worden. Eindelijk: terwijl zij met veel groote renten en goede dagen kostelijk voor hunnen dienst beloond worden, zoo moet ons loon en deel zijn: vuur, zwaard en dood.

Zie, mijn getrouwe lezer! in zulk een benauwdheid, armoede, jammer en gevaar des doods heb ik, ellendig man, den dienst mijns Heeren standvastig volbracht en hoop, dat ik dien ook door Zijne genade, tot Zijn prijs uitvoeren mag, zoolang ik in deze hut woon. Wat ik en mijn getrouwe medehelpers nu in dezen zeer zwaren, gevaarlijken dienst gezocht hebben of hebben kunnen zoeken, kunnen alle welgezinden wel afmeten naar het werk en de vruchten.

Ik wil dan hiermede, den getrouwen lezer om Jezus' wil nog eenmaal ootmoedig gebeden hebben, dat hij mij toch deze mijne afgedwongene bekentenis van mijne verlichting, bekeering en beroeping in liefde afneme en haar recht duide. Ik heb het uit grooten nood gedaan, opdat de godvruchtige lezer wete, hoe het geschied is, terwijl ik van de predikers allerwegen gelasterd en zonder waarheid beschuldigd word, alsof ik van een oproerige en verleidende Secte zou geördend en tot dezen dienst beroepen zijn.

Wie God vreest, die leze en richte! -

MENNO SIMONS.

Hier volgen sommige vragen met de antwoorden van de rechte en onrechte kerk.

VRAAG.

Vr.: Wat is de rechte Kerk van Christus?

Antw.: Eene gemeente der heiligen.

Vr.: Met wie is zij begonnen?

Antw.: Met Adam en Eva.

Vr.: Uit wien is zij?

Antw.: Uit God door Christus.

Vr.: Hoedanige dienaars heeft zij?

Antw.: Die in leer en leven onbestraffelijk zijn.

Vr.: Waarmede voedt zij zich?

Antw.: Met Gods geest en woord.

Vr.: Waartoe wordt zij gebracht?

Antw.: Dat zij God dienen, danken en prijzen zal.

Vr.: Hoe is zij gezind?

Antw.: In hare zwakheid als Christus.

Vr.: Welke vrucht brengt zij voort?

Antw.: Die gelijkmatig zijn aan het woord des Heeren.

DE VALSCHE KERK.

Vr.: Wat is de Kerk van den antichrist?

Antw.: Eene gemeente van ongerechten.

Vr.: Met wien is zij begonnen?

Antw.: Met den eersten goddelooze?

Vr.: Uit wien is zij?

Antw.: Uit den booze door den antichrist.

Vr.: Hoedanige dienaars heeft zij?

Antw.: Die in leer en leven bestraffelijk zijn.

Vr.: Waarmede voedt zij zich?

Antw.: Met den geest en de leer van den antichrist.

Vr.: Waartoe wordt zij gebracht?

Antw.: Dat zij God klein achten, verlaten en haten zal.

Vr.: Hoe is zij gezind?

Antw.: Aardsch, vleeschelijk en duivelsch.

Vr.: Welke vrucht brengt zij voort?

Antw.: Die niet gelijkmatig zijn aan het Evangelie.

FINIS

MENNO SIMONS.

Is gestorven op een Vrijdag Anno 1561 te Oldesloe, een klein stadje tusschen Lubeck en Hamburg.

Tractaat over den Doop.

Christus beval Zijnen dicipelen, na Zijne opstanding, en sprak: *‘Gaat dan henen, onderwijst al de volken, dezelve doopende in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, leerende hen onderhouden alles, wat ik u geboden heb. En ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld’*. Matth. 28:19, 20.

Hier hebben wij des Heeren bevel van den doop, wanneer men dien volgens Gods bevel zal toedienen en ontvangen, nl. dat men eerst het Evangelie prediken moet, en dan degenen doopen, die daaraan gelooven, gelijk Hij spreekt: *‘Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.* Marcus 16:15 en 16.

Aldus is de doop door den Heere bevolen en verordend, en daarom mag ook in eenwigheid geen ander geleerd of gebruikt worden. Het woord Gods staat eeuwig vast.

De kleine kinderen zijn zonder kennis en leervermogen, en daarom kan hun de doop niet toegedeeld worden, of wij moeten het bevel des Heeren omkeeren, zijn hoogen Naam misbruiken en zijn heilig Woord geweld aandoen.

In het Nieuwe Testament zijn er voor de onmondige kinderen geen verordeningen gegeven, maar het handelt in leer en sacramenten met hen, die ooren hebben om te hooren, en harten om te verstaan.

Gelijk Christus het dan bevolen en verordend heeft, alzoo hebben ook zijn dicipelen geleerd en gebruikt, gelijk men in vele plaats en uit het Nieuwe Testament duidelijk zien kan. Zoo spreekt Petrus: *‘Bekeert u en een iegelijk van u worde gedoopt in den naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden, en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen.’* Hand. 2:38. Zoo zegt ook Philippus tot den Kamerling: *‘Indien gij van ganscher harte geloof, zoo is het geoorloofd.’* Want het geloof volgt niet uit den doop, maar de doop uit het geloof.

Aldus heeft Christus den doop bevolen, en hem zelf op de volgende wijze ontvangen. Want, toen de tijd gekomen was, en de vrede genaakte, dat Hij zijn opgedragen last zou vervullen om het woord te prediken en den heiligen naam zijns Vaders te verkondigen, zoo is Hij tot Johannes gekomen naar de Jordaan, en begeerde van hem gedoopt te worden, opdat Hij alle gerechtigheid vervullen zoude. Hij heeft zich voorbereid op verzoeking, ellende, kruis en dood; en heeft zich als een goedwillig, gehoorzaam kind aan den wil zijns Almachtigen Vaders overgegeven, gelijk Hij zegt: *‘Ik zoek niet mijnen wil, maar den wil des Vaders, die mij gezonden heeft.’* Joh. 5:30.

Hij is door Johannes gedoopt en door den Heiligen Geest erkend en aangewezen als de Zoon van des Vaders welbehagen.

Ziet, zoo luidt Christus bevel; zoo is Christus gedoopt, zoo hebben de dicipelen geleerd en gehandeld. Wie zal nu tegen den Heere optreden en zeggen: 'Het zal niet zoo geschieden.' Wie zal de wijsheid leeren en onderwijzen? Wie zal de Apostelen en Evangelisten over leugen bestraffen? Het zou immers onbehoorlijk zijn, als een kind over zijnen vader en een knecht over zijn heer zou gebieden en heerschen, hoeveel te onbetamelijker is het dan niet, dat het schepsel boven zijn Schepper zijn wil. Maar nu is het openbaar, hoe de gansche wereld met hare nuttelooze leeringen en geboden van menschen, met haar antichristelijk gebruik en langdurige gewoonte en met haar tirannisch moordend zwaard richt over Christus en Zijn woord.

Christus' waarheid moet leugen, Zijn wijsheid moet dwaasheid, Zijn licht duisternis en Zijn Evangelie als een valsche, verkeerde leer worden aangezien, in een woord, Christus Jesus moet zwijgen en lijden.

Nu kan men mogelijk zeggen, dat het in den aanvang van het Evangelie zoo noodzakelijk was, omdat er toen nog geen geloovigen waren, wiens kinderen men doopen kon. Maar nu de ouden geloovig zijn, worden ook hunne kinderen gedoopt, gelijk Abraham, toen hij geloovig was, ook zijne kinderen liet besnijden. Och neen, dat volgt niet, want hoewel Abraham God geloofde, zoo werden evenwel niet meer dan de helft zijner kinderen besneden, en wel de jongens en niet de meisjes alhoewel hij ook over die een vader was.....

Alzoo is het des Heeren woord en wil, dat allen, die Gods woord hooren, en daarna gelooven gedoopt worden, de kracht van hun geloof aantoonende, dat zij voortaan niet meer volgens hun eigen wil, maar naar Gods wil leven willen, dat zij om de getuigenis van Jezus bereid zijn te verlaten: huis, goed, land, vrouw en leven en om te lijden: honger, ellende, druk, vervolging en dood.

Ja, zij zijn bereid het vleesch met hunne lusten te begraven en met Christus op te staan tot een nieuw leven; gelijk Paulus zegt: *‘Of weet gij niet, dat zoovelen als wij, in Christus gedoopt zijn, wij in zijnen dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door den doop in den dood, opdat, gelijkerwijs Christus uit de dooden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzoo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden.’* Romeinen 6:3, 4.

Meent niet, dat wij leeren, dat de Christenen in zulk eene mate de zonden moeten afsterven, dat zij ze niet meer kunnen voelen. Neen, toch niet, maar alzoo sterven zij de zonden af, dat zij aan hunne onreine lusten niet meer gehoorzamen gelijk Paulus zegt: *‘dat dan de zonde niet heersche in uw sterfelijk lichaam.’* Romeinen 6:12 en Johannes: *‘Een iegelijk die uit God geboren is, die doet de zonde niet, want zijn zaad blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.’* 1 Johannes 3:9.

Want gelijk ons des Heeren dood niet ten goede zou komen, wanneer Hij niet uit het geweld des doods, tot prijs des Vaders, was opgestaan, zoo zal het ons ook niet ten goede komen, als wij onze zonden in den doop begraven, wanneer wij niet met Christus Jezus uit het geweld der zonde, tot prijs des Heeren, in een nieuw leven opstaan.....

Hier merkt gij, vernuftige lezer, die begeert de waarheid te leeren kennen..... dat het onmogelijk is, dat kleine kinderen den zonde afsterven, daar die in hen nog niet levende geworden is. Ook kunnen zij niet tot een nieuw leven opstaan, zoolang zij niet door het geloof van nieuws aan uit God geboren zijn, en door Gods geest in de gerechtigheid geleid worden. Daarom, ziet toe, wat de uitkomst van den doop is, nl. de zonde te begraven en met Christus op te staan tot een nieuw

leven, wat op geenerlei wijze op jonge kinderen kan slaan en van toepassing wezen. Daarom gaat het nauwkeurig na, wat het woord des Heeren u over deze zaak leert en aanwijst.

Ten tweede noemt Paulus den doop het bad der wedergeboorte. Ach! hoe jammerlijk wordt toch des Heeren Woord misbruikt. Is het niet bovenmate jammerlijk, dat zij met deze duidelijke spreuk voor oogen, hun opgeworpen, afgodischen doop bewijzen willen. Hoe? Kleine kinderen zullen door den doop wedergeboren worden, alsof de wedergeboorte, maar het indrukken in water ware? Och neen! De wedergeboorte is zulk eene huichelarij niet, maar zij is eene verandering des innerlijken wezens, waardoor de mensch door Gods kracht uit het geloof van boos, goed; van vleeschelijk, geestelijk; van ongerecht, gerecht; uit Adam in Christus overgeplant wordt; hetgeen bij onmondige kinderen niet alzo kan plaats vinden; want de wedergeborenen leven uit kracht voor het nieuwe wezen, zij kruisigen het vleesch met zijn booze lusten; zij trekken den ouden Adam uit met zijne werken: zij mijden allen boozen schijn, zij worden geleerd, geregeerd en gedreven door den Heiligen Geest Ziet, dat is de rechte, nieuwe geboorte, welke de Schrift leert en die voorkomt door het geloof uit Gods woord, zonder welke niemand zalig kan worden, gelijk Christus spreekt: *‘Voorwaar, voorwaar zeg ik u, tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien’*. Johannes 3:3.

Ja, al werd iemand ook van Petrus, Paulus en zelfs door Christus gedoopt, het baatte niet, wanneer hij niet met des Heeren vuur en geest van boven gedoopt werd, gelijk Paulus ook zegt: *‘Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis eenige kracht, noch voorhuid, maar het geloof door de liefde werkende’*. Galaten 5:6.

Een ieder, die alzo uit God geboren is - die is

naar den inwendigen mensch veranderd en vernieuwd, die is uit Adam in Christus overgeplant, die is bereid om te doen naar des Heeren woord en zegt met Paulus: ‘Heere! wat wilt gij, dat ik doen zal’. Hij verloochent zichzelf, hij stelt zich zonder voorbehoud onder des Heeren woord en bevel, hij laat zich doopen naar des Heeren bevel en wordt en bewijst te zijn, eene rank van den waren wijnstok Christus, een medegenoot van de Gemeente des Heeren. Hij ontvangt kwijtschelding zijner zonden en de gave des Heiligen Geestes. Hij trekt Christus aan en hij treedt in de ark van Noach en is bewaard voor den verschrikkelijken zondvloed van den toekomstigen toorn, welke als een net zal vallen over hen, die op de aarde wonen. Dit geschiedt niet alleen door de kracht des waters en van het teeken, maar door de kracht van het goddelijk woord in het geloof aangenomen, want, waar geen geloof is, dat door de liefde tot gehoorzaamheid werkt; nog eenmaal, wij spreken slechts tot hen, die tot verstand gekomen zijn, daar is ook geen belofte: *‘Wie aan den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem’*. Joh. 3:36.

De Heer gebod Mozes: *‘Hef uwen staf op en strek uwe hand uit over de zee en alsdan zullen de wateren gedeeld worden’*. Exodus 14:16.

Mozes nu geloofde des Heeren woord, stak zijne hand uit, sloeg met de roede, en de wateren zijn gedeeld, en Israël is verlost; maar niet door de roede en het slaan, doch door de kracht des goddelijken woords, van Mozes aangenomen met een oprecht en werkend geloof. Had Mozes nu Gods woord niet geloofd, en uit ongehoorzaamheid niet op de zee geslagen, dan zoude zulks het benauwde Israël niet wel vergaan zijn.

Ook ontving hij in de woestijn het bevel, dat hij een koperen slang zoude oprichten, opdat Israël, wanneer het

daarop zag, van den beet der slang mocht genezen worden. Mozes heeft des Heeren woord geloofd, de slang opgericht, Israël heeft dezelve aangezien en is genezen; niet, zeg ik, door de kracht van de koperen slang, maar door de kracht des goddelijken woords, in het geloof aangenomen. In gelijke mate wordt nu aan den schriftmatigen doop toegeschreven: zaligheid, vergeving der zonden, het aandoen van Christus, en ingaan in de gemeente, niet uit kracht van het water en het teeken, maar krachtens de waarheid der goddelijke beloften, welke wij in gehoorzaamheid aannemen door het geloof. Want allen, die daar leeren te betrouwen op eenige woorden, elementen en werken, die maken met Aäron een gouden kalf, en laten het onverstandige volk daarmede hoereeren en gruwelen doen; maar in Christus geldt alleen het geloof, dat door de liefde werkt, het nieuwe schepsel, en de onderhouding van Gods geboden.

Mijn lieve Broeders, waakt op en vertoeft niet, geeft den Allerhoogste de eer en prijs, die Hem toekomt, en geeft acht op Zijn woord. Allen, die daar beweren, dat de doop den kinderen toekomt, als een bad der wedergeboorte, die breken het woord des Heeren en weerspreken den Heiligen Geest. Zij maken Christus tot een leugenaar, en Zijne heilige apostelen tot valsche getuigen, want die leeren, hoe de wedergeboorte door het geloof uit God komt en uit Gods woord is.

Welnu, het is niet tegen te spreken, dat men het woord leeren moet, niet aan hen, die onvernuftig zijn en nog niet kunnen hooren, maar aan hen, die hooren en verstaan.

Dit verklaart ook de apostel Petrus en zegt: *‘dat de doop ons nu ook behoudt, niet die eene aflegging is der vuiligheid des lichaams, maar die eene vraag is van een goed geweten tot God door de opstanding van Jezus Christus’*. 1 Petrus 3:21.

Hier leert Petrus ons, hoe de inwendige doop zalig maakt, waarmede de mensch innerlijk gewasschen wordt en niet de uitwendige doop, waarmede het vleesch gewasschen wordt.

Deze inwendige doop nu geldt uitsluitend voor God, waarvan de uitwendige doop als een bewijs der gehoorzaamheid, die uit het geloof voorkomt, volgen moet. Kon de uitwendige doop zalig maken, zonder de inwendige, dan ware de gansche Heilige Schrift onnut, en te vergeefs gesproken, die daar spreekt van den nieuwen mensch. Het rijk Gods was dan ook gebonden aan het element van het water, en het bloed van Christus ware te vergeefs vergoten, en niemand, die gedoopt was, kon verloren gaan.....

Hoewel de woorden van Petrus duidelijk zijn, zoo keeren de geleerden zich toch tot een anderen zin..... en zeggen: de doop is een teeken der genade. Dat kan volgens mijn gering verstand niet gelden, want het teeken der genade is alleen Jezus Christus, door wien ons Gods groote, overvloedige liefde ten hoogste betuigd is.....

..... De doop echter is ons allen tot een teeken der gehoorzaamheid door Christus bevolen, met welken men betuigt, als men hem ontvangt, dat men des Heeren woord gelooft, dat men leedwezen en berouw heeft van zijn vroeger leven en dat men met Christus begeert op te staan tot een nieuw leven, en verzekerd is van schuldvergifenis door Jezus Christus, maar niet, dat de doop zulks kan bewerken.....

Ziet, dat is de eenige en rechte grond van den doop, die volgens de Schrift bewezen kan worden. Dit leeren en gebruiken wij - want wij weten, dat het des Heeren uitdrukkelijk woord en bevel is, aan hetwelk wij niets toedoen of afnemen mogen, opdat wij van God (die alleen een God en Heer van ons geweten is) niet ongehoorzaam en leugenachtig bevonden worden. *‘Want*

Gods woord is gelouterd, Psalm 12:7, *en een schild voor al degenen, die daarop vertrouwen*, Psalm 25:7.

Ach, God! wat doen toch de geleerden en meesters dezer wereld, die zoo ijverig Gods woord en wijsheid zoeken te verkleinen, en zoo heftig op hun eigen vernuft en inzicht aandringen; het zal hun toch niet gelukken, want God wil zijn eer aan geen anderen geven. *Hij is de Heere, dat is zijn Naam. En buiten Hem is er geen.* Jesaja 42:8.

Overwinnen zal Hij hen. Hij zal hunne wijsheid tot dwaasheid en hun vernuft tot schande maken, want Hij weet, dat de gedachten der wijzen ijdel zijn.....

Hier hebt gij dan de voornaamste gronden, waarom wij den kinderdoop niet alleen met den mond, maar ook met onzen dood, goed en bloed tegenstaan, want wij weten wel door Gods genade, dat er geen titel in de schrift gevonden wordt, met welken men den kinderdoop kan bewijzen. Wij spreken de waarheid en liegen niet.

Weet iemand ons echter onder den ganschen hemel, met goddelijke waarheid te betuigen, dat Jezus Christus de Zoon des Almachtigen Gods, de eeuwige Wijsheid en Waarheid, dien wij alleen voor den Wetgever en Leeraar des Nieuwe Testaments belijden, een letter daarvan gesproken heeft, of zijn heilige apostelen aan eenige plaats der schrift ooit zulks geleerd of gebruikt hebben, dan behoeft men ons niet te dwingen door tirannie en pijn; maar wijst ons alleen op Gods woord en uw zaak is geholpen. Want wij zoeken voor God niet anders dan naar onze zwakheid in alle gehoorzaamheid te wandelen volgens Gods woord en bevel.....

Dit is ons besluit, dat wij niet alleen in deze zaak, maar ook in alle andere geloofszaken niet zien mogen op heeren en vorsten, op doctoren en meesters, op vele kanseliers en de langdurige gewoonte der tijden, want Gods woord mag van geen personen, geweld, tijden en

wijsheid afhangen, maar wij moeten alleen zien op het duidelijk uitgesproken bevel van Christus, en op de reine leer en het gebruik Zijner apostelen, en mogen in de zaak niemand bedriegen, noch bedrogen worden. Wee hem! die van dezen grond afwijkt, of afgedrongen wordt, en des Heeren woord niet tot den dood toe getrouw is....

Neen, neen, Gode zij eeuwig dank! wij weten wel, wat des Heeren woord daarvan leert en medebrengt, en daarom mochten wij naar des Heeren bevel - onze zonden van harte afsterven, met Christus begraven worden, en alzoo met hem ten nieuwe leven opstaan, gelijk de doop afbeeldt. Dat wij dan in het verbond Zijner genade en van Zijn eeuwigen vrede, oprecht in Christus Jezus ootmoedig begeeren te wandelen, en een vroom en vredig gemoed behouden voor den Heere, gelijk ons des Heeren mond bevolen heeft, Zijn voorbeeld betuigt, en de reine apostolische leer en gebruik leert en aanwijst.

Tractaat over het Avondmaal.

..... Wij willen den lezer niet vermoeien met twisten, en vruchtenloozen woordenstrijd, over het uiterlijk teeken des avondsmaals, zooals de geleerden doen; maar wij begeeren alleen, door des Heeren hulp en genade, met de sterke kracht des goddelijken Woords recht aan te wijzen, voor wien en waarom Christus Jezus het Avondmaal nagelaten en bevolen heeft, omdat wij het zichtbare teeken niet eeren, in plaats van het waarachtige wezen, en het beeld niet aanzien voor de waarheid.....

Het brood van het heilig Avondmaal wordt het lichaam des Heeren, en de wijn het bloed des Heeren genoemd, als een teeken voor het waarachtige wezen. Het is niet het eigen en natuurlijk vleesch en bloed, want daarmede is Hij opgevaren boven alle hemelen, en zit aan Zijns Vaders rechterhand, onsterfelijk en onverderfelijk in eeuwige majesteit en heerlijkheid; maar het is een vermanend of aanwijzend teeken, dat Gods Zoon Jezus Christus, ons door het onbevleete offer van zijn onschuldig vleesch en bloed, uit het rijk der hel en van de macht des eeuwigen doods, in het rijk Zijner heerlijke genade heeft overgebracht, waarom Hij zelf het ons zegt: *‘Doet dit tot mijne gedachtenis’*. Luc. 22:19.

Groter bewijs van liefde is er niet, dan dat men den dood voor een ander sterft, gelijk Christus zegt: *‘Niemand heeft groter liefde dan deze, dat iemand zijn leven zette voor zijne vrienden’*. Joh. 15:13. Terwijl nu dit heilig teeken een gedenkteeken van des Heeren dood is, en de dood het allerhoogste bewijs der liefde is, zoo worden wij hier vermaand, wanneer wij bij de tafel des Heeren aanzitten, om Zijn brood te eten en Zijn kelk te drinken, wij niet alleen zijn dood, maar ook al de heerlijke vruchten der Goddelijke liefde in Christus ons bewezen, met alle hartelijkheid verkondigen en gedenken zullen.

Te weten, hoe God den mensch in den beginne naar Zijn beeld onverderfelijk geschapen heeft. - Hoe Hij hem, van de slang verleid zijnde, met den toekomenden Overwinnaar, Heiland en Christus verhoogd heeft. -; hoe Jezus Christus, volgens de belofte der Schrift, ten laatste in deze wereld verschenen, als een waarachtig mensch uit het zaad van David geboren is; hoe Hij het Woord der genade en der zaligheid, in veel ellende, arbeid en moeite, aan het huis van Israel verkondigd; en ons door Zijn bitteren dood en dierbaar bloed met Zijn hemelschen Vader in eeuwige liefde verzoend en bevredigd heeft, gelijk Hij zegt: *‘Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe’*. Joh. 3:16.

O! wonderlijke liefde Gods! die men niet doorgronden, noch vatten kan. Hij heeft geen engel, patriarch of profeet gezonden, maar Zijn eeuwig, almachtig Woord, Zijn eeuwige Wijsheid, het Afschijnsel Zijner heerlijkheid in de gelijkheid des zondigen vleesches in de bedroefde wereld gezonden.

Hij heeft Hem, *die geen zonde gekend heeft, voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardig*

Gods in Hem. 2 Cor. 1:11. Dat is niet alzo te verstaan, dat Christus zonde geweest is, dat zij verre.

De Schrift spreekt Hem van alle zonden vrij; Hij was het Lam zonder vlek. Hij kende de zonden niet, en er is geen bedrog in Zijnen mond gevonden, maar Hij is door Paulus, volgens Hebreuwsche wijze, zonde genoemd, dat is een offer voor de zonde, gelijk de profeet zegt: *‘Hij is om onze overtredingen verwond om onze ongerechtigheid is Hij verbrijzeld. De straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem. Hij heeft Zijne ziel gesteld tot een schuldoffer.’* Jesaja 53:5, 10.

Ziet, waarde lezer, een iegelijk, die deze heerlijke liefde Gods en de groote weldaden der genade in Christus Jezus, ons bewezen, van harte gelooven kan, die wordt door zulk een gelooven al meer en meer vernieuwd; zijn hart wordt overgoten met groote vreugde en vrede, het breekt uit in een vroolijk gemoed met allerlei dankzegging, het looft en prijst Zijnen God van ganscher harte, daarom, dat het met een zeker geweten in den geest gevat, geloofd en erkend heeft, dat de Vader ons zoo lief heeft gehad, dat Hij ons, armen en ellendigen zondaren Zijnen eenigen en eeuwigen Zoon, met al Zijne verdiensten, tot een gave en tot een eeuwige verlossing geschonken heeft, gelijk Paulus zegt: *‘Wanneer de goedertierenheid van God, onzen Zaligmaker, en Zijne liefde tot de menschen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijne barmhartigheid door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes; denwelken Hij over ons rijkelijk heeft uitgegoten door Jezus Christus onzen Zaligmaker; opdat wij, gerechtvaardigd zijnde door Zijne genade, erfgenamen zouden worden naar de hope des eeuwigen levens’.* Titus 3:4-7.

Hier heeft men te gedenken;

‘hoe de Rechtvaardige voor ons onrechtvaardigen gestor-

ven is, toen wij nog openbare zondaren en vijanden waren;

hoe het onbevleete Lam aan de kruispaal tot eene eeuwige verzoening voor ons geofferd is;

hoe de Schepper aller creaturen, door Welken alles gemaakt is, om onzentwille verwond is, en hoe Hij, die schoon was boven alle menschen, die aller onwaardigste en met de misdadigers gerekend is;

hoe de Onschuldige den last der geheele wereld gedragen heeft, en de schuld van ons allen met Zijn bloed uitgewischt en betaald heeft, gelijk de Schrift zegt: *‘Wat ik niet geroofd heb, moet ik wedergeven.* Psalm 69:5.

Met één woord ‘hoe Christus door zijne gehoorzaamheid, de ongehoorzaamheid van Adam en van Zijn gansche geslacht ontbonden en door Zijn bitteren dood het leven weder gebracht heeft.

Dit heerlijke en hooge werk der goddelijke liefde en genade roemt Paulus met de volgende, treffende woorden: *‘Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus, verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard, enz.* Rom. 8:35-39. Daarom zegt ook Johannes: *‘Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad’.* 1 Joh. 19:21.

Want de natuur leert dengene lief te hebben, die ons lief heeft. Dat is alzoo de eerste vrucht van het heilig Avondmaal, wanneer het recht gebruikt wordt.

Voorts heeft men op te merken, dat ons met het Avondmaal de christelijke eenheid, liefde en vrede, naar welke alle ware Christenen van harte moeten jagen en strijden, afgebeeld en voorgesteld wordt. *‘Want één brood is het,* zegt Paulus, *‘zoo zijn wij velen een lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig zijn’.* 1 Cor. 10:17.

Gelijk een natuurlijk brood, uit vele graankorelen, in den molen gebroken, met water gekneet en door de hitte des vuurs tot een brood gebakken wordt; alzoo wordt ook de gemeente van Christus uit vele geloovigen, met

den molen des goddelijken Woords in hunne harten gebroken, door het Water des Heiligen Geestes en het vuur der ongeveinsde liefde tot een lichaam gedoopt.

En gelijk het natuurlijke lichaam met al zijne leden eenig en vreedzaam is, en elk lid naar de natuur zijne dienst naarstig aanneemt, tot nut van het geheele lichaam; alzoo behooren ook de waarachtige en levende leden van Christus' lichaam eenig te zijn, één hart, één geest, ééne ziel, niet twistende, maar vreedzaam, niet afgunstig en nijdig..... maar op elke wijze onder elkander lankmoedig, vriendelijk en vreedzaam te zijn, bereid volgens den rechten aard der Christelijke liefde, den naaste te dienen in alles, wat zij vermogen met vermanen, bestraffen en vertroosten, met handreiking, raad en daad, met goed, ja, ook met zuren en zwaren arbeid; en elkander te vergeven, gelijk Christus ons vergeven, en met Zijn woord, leven en dood gediend heeft, zooals Paulus zegt: *‘Zoo doet dan aan, als uitverkorenen Gods, heiligen en beminden, de innerlijke bewegingen der barmhartigheid, goedertierenheid, ootmoedigheid, zochtmoedigheid, lankmoedigheid; verdragende elkander en vergevende de een den ander; zoo iemand tegen iemand eenige klacht heeft, gelijkerwijs als Christus u vergeven heeft, doet ook gij alzoo. En boven dit alles, doet aan de liefde, dewelke is de band der volmaaktheid. En de vrede Gods heersche in uwe harten, tot welken gij ook geroepen zijt in één lichaam en weest dankbaar’*. Coloss. 3:12-15.

Gelijk nu een natuurlijk lichaam de edele deelen, als oogen, ooren en mond, de minst geachte leden hunne verworpenheid niet verwijten, en ook de ongeachte leden, de edele, om hunne hoogheid niet benijden, maar ieder lid in zijn deel tevreden is, en het geheele lichaam ten goede dient, hetzij hoog of laag naar zijne ordening, zoo zal het ook in de Gemeente des Heeren zijn. *‘Sommi-*

gen, zegt Paulus, *'heeft Hij gegeven tot apostelen, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leeraars.'* Ephese 4:11.

Een ieder zie toe, dat hij zich niet beroeme. Alles, wat hij is, of heeft, of vermag, het is alles Gods genade en gave. Een ieder geve acht op zijnen dienst, opdat de heiligen mogen gesticht en het lichaam gebouwd worden; *'totdat wij allen zullen komen tot de eeuwigheid des geloofs en de kennis van den Zoon Gods, tot eenen volkomenen man, tot de mate van de grootte der volheid van Christus'*. Ephese 4:13.

Eindelijk moet men weten, dat het Heilige Avondmaal *eene gemeenschap* des lichaams en bloeds van Christus is. *'De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet eene gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet eene gemeenschap des lichaams van Christus?'* 1 Cor. 10:16.

Aangezien het dan eene gemeenschap is, gelijk gezegd is, zoo wil ik u allen broederlijk zien te vermanen, dat gij toch naarstig onderzoeken moogt, of gij Christus deelachtig geworden zijt, of gij ook vleesch van Christus' vleesch zijt, en of gij in Christus zijt en Christus in u is. Want een ieder, die waardig van dit brood eten en van dezen wijn drinken zal, moet door de kracht des goddelijken woords, door het geloof naar den inwendigen mensch veranderd worden en in een nieuwen zin bekeerd zijn; een nieuw mensch uit God geboren, uit Adam in Christus gezet en van een christelijken aard zijn: medelijdend, vriendelijk, barmhartig, liefelijk, nederig van hart, en des Heeren woord gehoorzaam..... Hij moet door des Heeren geest gedreven worden, dat hij van harte een Christen zij, en uit alle krachten zich daarheen uitstrekken, om in zijne zwakheid gezind te zijn, zooals Jezus Christus gezind was, toen Hij het Avondmaal instelde en met zijne discipelen hield, zeggende: *'Ik heb*

grootelijks begeerd dit pascha met u te eten, eer dat Ik lijde'. Luc. 22:15.....

Mijn lezer, merk op het Woord des Heeren en Zijne instelling en weet - dat al waar het Avondmaal, met zulk een geloof, liefde, aandacht, vrede, eenigheid des harten gebruikt wordt, daar is Christus Jezus met Zijn genade, geest en belofte, en met de verdiensten van Zijn lijden, gelijk Hij zelf zegt: *'Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijnen naam, daar ben Ik in het midden van hen'*. Matth. 18:20.....

Daarom vermanen wij al degenen, die het Avondmaal begeeren te houden, dat zij toch leeren inzien, wat het rechte Avondmaal is, wat het beteekent, hoe, en waartoe men hetzelfde gebruikt, en wie het gebruiken zal. Mogen zij alzoo, naar Paulus leer, zichzelf wel onderzoeken, voordat zij van dit brood eten en van dezen wijn drinken; opdat zij zich niet met de uitwendige teekenen vertroosten, en het waarachtige wezen missen, dat er mede afgebeeld wordt. Want allen, die Christus en Zijne gerechtigheid niet kennen, Christus en Zijn woord niet gelooven, in Christus en Zijn woord niet wandelen, maar wandelen naar de inzettingen en geboden van menschen, en zetten zich evenwel aan des Heeren tafel, die eten en drinken zichzelf een oordeel.....

Met één woord, al degenen, die zich met de dicipelen en gasten van Christus, aan des Heeren tafel willen zetten - zij mogen hoog of laag, rijk of arm zijn; die moeten in het gelooven heilzaam, en in leven en wandel onbestraffelijk zijn. - Want het avondmaal is eene gemeenschap met het vleesch en bloed van Christus, welke niet den goddeloozen en verstokten, maar den oprecht geloovigen tot een schat der verzoening geschonken is.

Tractaat over den Eed.

Aangezien er in de geheele wereld ten opzichte van het zweren van den eed, zoo openlijk zonder allen schroom tegen Gods woord gehandeld wordt, en ook sommige godvreezenden somtijds daarom in het verdriet komen, zoo wil ik door de genade des Heeren, den lezer volgens des Heeren Woord aanwijzen, wat de Heilige Schrift over het zweren van den eed leert en betuigt.

Vooreerst moet men bedenken, dat het zweren van een eed niet altijd denzelfden vorm bij het volk des Heeren gehad heeft, want voor de wetgeving hebben de aartsvaders een gebruik gehad bij het zweren, dat zij de eene hand onder de heup leiden, en met de andere gezworen hebben, gelijk Abraham en zijn knecht: Genesis 24:9; zoo ook Jacob en zijn zoon Jozef: Gen. 47:31. Jozef heeft ook bij het leven van Pharao gezworen: Gen. 42:16, en het schijnt, dat zulk zweren bij de Egyptenaars gebruikelijk is geweest.

Ten tweede moet men bedenken, dat Israel in de wet geboden was, dat zij bij des Heeren naam zouden zweren en hunnen eed houden, zooals Mozes zegt: *‘Gij zult niet valschelijk bij mijnen naam zweren, want gij zoudt den naam uws Gods ontheiligen. Ik ben de Heere!’* Leviticus 19:12.

En deze eed was bij Israel het einde van alle twist. Exodus 22:11; Hebreë 6:16.

Ten derde moet men opmerken, dat Christus Jezus Zijne christenen nu in het Nieuwe Testament met het zweren niet op de wet wijst, als op het onvolkomene, dat zeker het zweren toelaat, maar Hij wijst ons van de wet op het Ja en Neen, als op het volkomene, en spreekt alzoo: *'Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult den eed niet breken, maar gij zult den Heere uwen eede houden. Maar Ik zeg u: Zweert ganschelijk niet, noch bij den hemel, omdat hij is de troon Gods; noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank zijner voeten, noch bij Jeruzalem, omdat zij is de stad des grooten Konings; noch bij uw hofd zult gij zweren, omdat gij niet een haar kunt wit of zwart maken. Maar laat zijn uw woord ja, ja; neen, neen; wat boven deze is, dat is uit den booze.* Mattheus 5:33-37. Daar hebt gij dan den eed der Christenen; Christus' eigene leer en verordening. Zie, mijn lezer, voor deze woorden van Christus moeten alle menschelijke rechten en bepalingen van het zweren wijken en ten onder gaan zij geschieden dan, zooals zij geschieden, hetzij met woorden of het opsteken van den vinger of de hand voor de borst te houden of op een kruis of op het Nieuwe Testament enz. Hiervoor moet het waarachtige *'Ja en Neen'* weder in de plaats treden, zooals het door den Heer zelve geboden is, indien de overheid met de onderzaten des Heeren woord anders niet moedwillig willen overtreden en als onnut in den wind slaan; want al wat boven ja en neen is, dat is uit den booze, volgens Jezus Christus.

Dat leert ons ook de apostel Jacobus, als hij zegt: *'Doch voor alle dingen, mijne broeders! zweert niet noch bij den hemel, noch bij de aarde, noch eenigen anderen eed: maar uw ja zij ja, en het neen, neen: opdat gij in geen oordeel valt'*. Jacobus 5:12.

Wij weten wel, dat de overheid er een schijn aan geeft en zegt: Men mag wel zweren, wanneer men rechte zaken heeft, maar hierop antwoorden wij alleen volgens des Heeren mond: Recht zweren was den Joden in de wet toegelaten, maar den Christenen is het in het Evangelie verboden. Aangezien nu Christus ons het zweren verboden heeft en de overheid verlangt, dat men zweren zal, hoewel het tegen de Schrift is; en geen mensch toch voor de Schrift wijken mag, waarheen zal nu de benauwde Christen gaan? zweert hij, zoo valt hij in de handen des Heeren, maar zweert hij niet, zoo moet hij de ongenade en straf der overheid dragen.

O! indien men christelijke oogen had en van harte kon zien en bekennen, hetgeen volgens Gods rechtvaardigheid volgt, als men Gods woord zoo moedwillig veracht en overtreedt, men zou liever sterven, dan dat men het dure Evangelie van onzen Heere Jezus Christus, het bevel van den eeuwig God ging verzwakken en afbreken met vergankelijke bepalingen.

Ook zoude men het niet durven denken, dat godvruchtige harten, die uit vrees voor God niet anders dan waarheid spreken, en die elk woord, dat uit hunnen mond uitgaat als een eed achten, en tot den dood toe hun ja en neen houden, tot het zweren gedrongen zouden worden.....

Daarom, mijn lezer, indien gij een van dezulken zijt, die den Heer vreest, en het gebeurde, dat gij tot een eed gedrongen werd, zoo bid dan den Allerhoogste om wijsheid, vrijmoedigheid en sterkte.....

Wanneer zij u dan boven de Schrift dringen, blijft bij des Heeren woord, dat u het zweren zoo duidelijk verboden heeft en laat uw ja en neen uw eed zijn, zooals Hij u dat geboden heeft, hetzij ten leven of ten doode, opdat gij alzo de onnutte, ijdele wereld, die geen ding minder acht dan des Heeren woord, door deze Christelijke

dapperheid en bestendige waarheid van hun ontrouw en valsheid door uw waarachtig 'Ja en Neen' tot gerechtigheid vermanen en bestraffen mocht, of zich nog iemand van zijne ongerechtigheid bekeeren zoude, en daardoor een beter inzicht in de waarheid verkrijgen en zalig worden.

Het is u zeker nuttiger, dat gij des menschen ongunst, smaad en laster op u laadt, en in de waarheid blijft, dan dat gij des menschen vriend zijt en tegen Gods woord zondigt, gelijk als de vrome Johannes Hus beleed, toen hij tot het zweren gedwongen werd 'mij is aan alle zijden bange', zeide hij, 'zweer ik, zoo verdien ik den eeuwigen dood, en zweer ik niet, zoo kan ik uwe handen niet ontgaan, maar het is beter, dat ik zonder zweren in uwe handen val, dan te zondigen voor Gods aangezicht'.

Ziet, zoo hoog heeft deze waardige man den eed gesteld. Vergelijk hierbij nog Hieronimus Theophilactus, Chrysostumus, Erasmus van Rotterdam in zijne 'Annotatien' en Philippus Melancton op het 5de hoofdstuk van Mattheus, enz.....

Aangezien wij dan ons ja en neen niet geringer dan een eed achten, wat behoeft men ons dan meer te bezwaren dan ons des Heeren woord leert en toelaat, want wij hopen door Gods genade, dat ons ja - *ja*, en ons neen - *neen* zal bevonden worden, veel meer als in de wereld, wanneer men de waarheid met sterke eeden bezwaren moet. Gebeurt het echter, dat iemand onzer zijn 'Ja en Neen' niet houdt, zoo mag hij als een meenedige gestraft worden.

Tractaat over de Kindertucht.

..... De oprechte liefde is van zulk een aard, dat zij altijd hongert en dorst naar Gods eer en naar de zaligheid der menschen, zelfs die ons naar het vleesch onbekend zijn.

- Lieve Broeders en Zusters in Christus Jezus, terwijl wij dan nu met een gunstig en toegenegen gemoed deze heilzame liefde zijn toegedaan, en wij door de zalving van Gods geest en Woord belijden, dat de menschelijke natuur in Adam gansch verdorven en van der jeugd af des Heeren woord weerspanning is, zoo laat ons nu toch den toestand van onze eigene kinderen wel ter harte nemen, en onze geestelijke liefde aan hen nog veel meer als aan anderen bewijzen. Want zij zijn naar de natuur van ons geboren, van ons vleesch en bloed, en zijn onzen zorgen van God ten hoogste bevolen. Daarom draagt zorg, dat gij dezelve van de jeugd aan des Heeren wegen leert. Zij moeten God vreezen en liefhebben, in alle eerbaarheid en tucht wandelen, bekwaam vader en moeder gehoorzamen; eerbied betoonen, waar het behoort en spreken, niet met leugenachtige en luide woorden, niet ongebogen en eigenwillig, want zulks betaamt de kinderen der heiligen niet. De wereld zoekt voor hare kinderen, hetgeen aardsch en

vergankelijk is: geld en eer. In ondeugd, 'ja, in pronk voeden zij dezelve op van de wieg aan. Maar gij, die uit God geboren zijt, niet alzo; want gij behoort voor uwe kinderen wat anders te zoeken, dat hemelsch is en eeuwig blijven zal, *'hen opvoedende in de leering en vermaning des Heeren'*. Ephese 6:4.

Mozes beval de Israëlieten, dat zij hunnen kinderen des Heeren wet en geboden leeren zouden: *'Gij zult ze uwen kinderen inscherpen en daarvan spreken als gij in uw huis zit, en als gij op den weg gaat, en als gij nederligt, en als gij opstaat'*. Deutron. 6:7.

Zijn wij dan *'een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, opdat wij zouden verkondigen de deugden Desgenen, Die ons uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht'*, 1 Petrus 2:9, zoo behooren wij wel in alle gerechtigheid en onbestraffelijkheid een exempel en voorbeeld te wezen en uit te blinken voor de gansche wereld, gelijk wij daartoe geroepen zijn. Want hebben wij geen acht op onze eigene kinderen, laten wij ze hun kwaadwilligen, verdorven aard en natuur volgen, en tuchtigen wij ze niet, volgens des Heeren woord, zoo mogen wij wel de hand op onzen mond leggen en stilzwijgen. Want wat willen wij leeren, die buiten onze huizen zijn, als wij in ons eigen huis op de liefde en vreeze Gods geen acht slaan *'want zoo iemand zijn eigen huis niet weet te regeeren'*, 1 Tim. 3:5, die heeft het geloof verzaakt en is erger dan een ongeloovige.

Mijne geliefde Broeders en Zusters in Christus Jezus, wacht u, dat gij uwe kinderen door vleeschelijke liefde niet verderft, niemand ergert en ze niet in ondeugd opvoedt, opdat hunne zielen in den dag des Oordeels niet van uwe hand geëischt worden. Anders gaat het u, om uwer kinderen wil, zooals het den hoogepriester Eli door de straffende hand des Allerhoogsten om zijne zonen

vergaan is: 1 Sam. 4:11-18; maar volgt het getuigenis, hetwelk des Heeren engel van Abraham gaf: Genesis 18:19, *‘Ik heb hem gekend, dat hij zijne kinderen en zijn huis na hem zoude bevelen, en zij den weg des Heeren houden, om te doen gerechtigheid en gerichte’*. Want dat is de voornaamste zorg der heiligen, dat hunne kinderen God vreezen, recht handelen en zalig worden.....

Gij dan, mijne Broeders en Zusters in Christus, die des Heeren woord van harte bemint, leert uwe kinderen van jongs af en vermaant hen alle dagen met des Heeren Woord. Gaat hen voor met een onbestraffelijken wandel, leert en vermaant hen, zoo verre hun begrip vatten kan Dwingt en bestraft ze met alle bescheidenheid en met mate, zonder toorn en bitterheid, opdat zij niet kleinmoedig worden, en spaart de roede niet, wanneer het noodig is, maar gedenkt, dat er geschreven staat: *‘Wie zijnen zoon lief heeft, zal de roede aan hem bezigen, opdat hij eindelijk van hem verheugd worde..... Geeft hem geen macht in zijne jeugd, en overziet zijne onwetendheden niet. Buigt zijne hals in de jeugd, opdat hij niet te eenigen tijd ongehoorzaam, en uwe ziel tot smart zij. Onderwijst uw kind en laat het niet ledig gaan, opdat gij over hem niet te schande wordt’*, vlg. Jezus Sirach 3.

Hebt gij dan uwe kinderen goddelijk lief, vermaant hen en voedt hen in God op, opdat des Heeren woord, bloed en dood voor hen niet verloren ga, en des Heeren naam en Zijne gemeente niet gelasterd worde.....

Benaarstigt u dan met alles, om uwe kinderen te leiden op den weg levens, en af te houden van den weg des doods, zooveel in u is. Bidt den Allerhoogste om de gave Zijner genade, dat Hij hen door zijne groote barmhartigheid op den rechten weg leiden en houden wil met zijn Heiligen Geest. Waakt over hunne zaligheid als over uwe eigene zielen. Onderwijst, vermaant,

bestraft en tuchtigt hen naar gelegenheid der zaken. Houdt hen af van onnutte kinderen, daar zij niets van leeren als liegen, vloeken, vechten enz. Leert en stiert hen tot lezen, schrijven, spinnen en ander handwerk, hunnen jaren en personen voegende. Wanneer gij zulks doet, zoo zult gij veel eer en vrengde aan uwe kinderen zien en beleven, maar doet gij het niet, zoo zal u wel eindelijk het leed uws harten verteren.....

Deze korte vermaning heb ik u geschreven uit den grond mijns harten in liefde, en dat niet zonder oorzaak, want ik heb gedurende mijn dienst waargenomen, hoe onordelijk, ja heidensch het bij verscheidene ouders omtrent hunne kinderen toegaat. De blinde liefde des vleesches is bij sommigen zoo groot, en zij worden door het toegenegen gemoed tot hunne kinderen zoo verblind, dat zij geen misbruik noch gebrek aan hen zien kunnen, alhoewel zij somtijds met alle ijdelheid vervuld zijn en hunnen ouders ongehoorzaam, enz.....

Zulke liefde is aardsch en vleeschelijk. En nademaal wij zijn het zout der aarde, het licht der wereld, een heilig volk en uitverkoren geslacht, ja, de bruid van Christus, zoo betaamt het ons op geene wijze zoodanige vleeschelijke liefde en verkeerde toegenegenheid voor onze kinderen te hebben.

Wij moeten derhalve, zooveel in ons is, met onze kinderen en huisgezinnen, zoowel als ons zelve, met alle naarstigheit onderzoeken en uitgaan, wat des Heeren woord en wil is.

Hiermede wil ik mijne ziel bevrijd houden voor den Heer en Zijne gemeente; en begeer om des Heeren wil, dat mij dit schrijven ten goede worde gehouden, en wil van de oudsten, dat dit mijn schrijven aan alle Broeders voorgelezen worde, opdat de onschuldigen waakzaam en de schuldigen in deze misbruiken zich beteren mogen, zonder hen te willen doen denken, dat ik over hun huis

regeeren wil. Neen, ik zoek voor God niets anders, dan dat gij u in alle dingen naar de Schrift en de christelijke eerbaarheid schikt, en dat het alles in des Heeren gemeente, volgens goddelijke orde en welgevallen mag toegaan. Hij, die harten en nieren proeft, weet, dat ik niet lieg, en daarom wil ik in liefde ontvangen worden, want in trouwhartigheid heb ik u geschreven.

Hiermede wil ik mijn lieven Broeders en Zusters, Gode bevelen en het woord Zijner genade, dewelke machtig is ulieden op te bouwen en te geven kennis onder allen, die geheiligd zijn. De God des vredes make u allen geheel heilig, opdat uw geheele geest, ziel en lichaam, bewaard moge worden onberispelijk en onstraflijk tot de toekomst van onzen Heere Jezus Christus.

‘Hij, die u roept, is getrouw, die het ook doen zal’, 1 Thessal. 5:24. De Vader der barmhartigheid, door zijn lieven Zoon Christus Jezus, onzen Heere, bekrachtige u allen met de heerlijke gave des Heiligen Geestes. Amen.

Eene liefelijke vermaning aan de verstrooide en onbekende kinderen Gods.

Allen uitverkorenen kinderen Gods, die hier en daar verstrooid zijn, geheiligd in Christus Jezus, ofschoon mij van aanzien onbekend, mijn zeer beminden broeders en medegenooten des geloofs zij rijkelijk en veelvuldig Christus' genade en vrede.

Hartelijk geliefde broeders en zusters in Christus Jezus, ik laat u met volle vreugde weten, dat mij van geloofwaardige broeders geschreven wordt, hoe de barmhartige en getrouwe Vader ulieden met de hemelsche gave Zijner goddelijke kennis alzoo begiftigt, en met zijn Heiligen Geest alzoo verlicht, dat uw geloof door de liefde werkende, uwe hoop levend, uwe eenigheid onder elkander christelijk, en de vrede zeer liefelijk is, en dat de Gemeente des Heeren zich nog alle dagen tot grooter kracht en heerlijkheid door Gods genade vermeerdert en uitbreidt, waarvoor ik zijne vaderlijke goedheid met een blij hart dank. En terwijl Hij u tot de gemeenschap van Zijn beminden Zoon geroepen heeft en tot het onvergankelijke rijk Zijner heerlijkheid door Zijn heilig Evangelie; zoo bid ik Zijn genade, dat Hij u ook nu

voortaan met de sterke kracht van zijn goddelijken arm bewaren mag, in uw aangevangen geloof, liefde, leering, waarheid en leven, tot den einde toe heilzaam en zonder eenige erge nis. Hij, die u geroepen heeft, is getrouw en zal het ook buiten allen twijfel doen, indien gij maar vurig in het gebed en onveranderlijk in uw voornemen blijft, niet slaperig, noch traag wordt, en ten laatsten niet, met het wederspannige en ongehoorzame Israel naar de vleeschpotten van Egypte wederom terugziet, waarvoor de genadige, groote Heere ons eeuwig beware.

Terwijl gij dan tot zulk eene hooge en heerlijke genade geroepen zijt, en wij buiten allen twijfel wel weten, met welk zwak en snood vleesch wij arme kinderen, omhangen zijn; en hoe de booze en zondige aard van Adam ons in merg en zenuwen gedrongen is en ons hart en gansche leven verontreinigt; daar weten wij ook uit de Schrift *'hoe de duivel rondom ons gaat, als een brullende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden:* 1 Petrus 5:8.

Daarom is mijne getrouwe vermaning aan u, als mijn gelijke medestrijders, in dit kwaadwillig vleesch en lichaam des doods, dat gij toch nauwkeurig acht op u zelve n wilt hebben, beide inwendig en uitwendig, dat gij uwe harten door Gods geest en woord besnijdt, leert, reinigt, vermaant en tuchtigt, uw gedachten in toom houdt, uwe onreine, booze lusten in de vreeze uws Gods dempt en uitbluscht: *want zalig zijn de reinen van hart*'. Matth 5:8

Wandelt waardiglijk den Heer en zijn Evangelie, waartoe gij gekomen zijt. Doet alles, wat u God bevolen heeft, zonder eenige twist of murmureering. Gedraagt u alzoo, dat niemand naar waarheid over u klagen kan: *'opdat gij moogt onberispelijk en oprecht zijn, kinderen Gods zijnde, onstraffelijk in het midden van een krom en verdraaid geslacht, onder welken gij schijnt als lichten in de wereld.'* Philip. 2:15.

De Heere Jezus Christus stelle u tot een voorbeeld,

en volgt gij zijne voetstappen na, wandelt, gelijk Hij gewandeld heeft; want daarom hebben Mozes en alle profeten gepredikt, daartoe is de Zoon van God uit den hemel nedergedaald en zijn de apostelen uitgezonden en zijn doop en avondmaal door des Heeren mond bevolen, opdat wij, hier door vermaand zijnde, opwaken, boete doen en een onbestraffelijk, godzalig leven in gerechtigheid leiden zullen. *‘Zijt heilig, spreekt de Heere, want ik ben heilig’*. Levit. 19:2. *Gij zijt, zegt Petrus, een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk; opdat gij zoudt verkondigen de deugden Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht.’* 1 Petrus 2:9.

Gij zijt tot gasten aan des Heeren tafel geroepen, en tot de bruiloft des Lams ingetreden; ja, zijne uitverkorene vriendin en bruid zijt gij geworden.

Daarom hoort ook gewillig naar Zijne stem, en handelt onderdanig in alles wat Hem behaagt. Versiert u met het schoone blinkende kleed van witte zijde. Zijt Hem getrouw tot in den dood en wacht u van vreemde boelen. Geeft u Hem geheel tot eigendom, dat Hij uw Heer en man zij, en u met zijn Heiligen Geest en Woord leere, tuchtige, regeere, leide en stiere, en Zijn volle werk in u drijve, want gij behoort Hem toe. Hij heeft u door Zijne genade aangenomen en getrouwd, Hij heeft u met Zijn dierbaar bloed gekocht, met zijnen Vader verzoend, tot priesters en koningen geheiligd, en tot erfgenamen van zijn eeuwig rijk gemaakt. Immers is het billijk, dat wij zulk een goeden Heere en man voor zulke groote gaven danken, Hem hooren, Zijn woord wel ter harte nemen, en doen, wat hem welbehagelijk is.

Lieve kinderkens, vreest niet, maar zijt wel getroost in den Heer. Want Hij is zulk een goede en getrouwe Koning, dien gij gezworen en voor wien gij uwe knieën gebogen hebt; het allerminste woord Zijner beloften

zult gij niet missen. Hij wil ons schild en zeer groot loon zijn. Daarom twijfelt, noch wankelt, want het is eene kleine zaak, dat wij nu den brand der zon, benauwdheid, angst, druk, aanvechting, berooving, vervolging, gevangenschap, ja, ook den dood voor een zoo korten tijd lijden en dragen moeten. Reeds staat de bode voor de deur, die ons zeggen zal: *‘Komt, gij gezegende mijns Vaders! beërft dit Koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld.’* Matth. 25:34. Alsdan zal deze korte treurigheid in een eeuwig lachen, en onze vergankelijke smart in eene eeuwige vroolijkheid veranderd worden.

De tirannen met hunne bloedige plakaten zullen dan een einde nemen, en het zal met al onze vervolgers en beulen gedaan zijn. Het Lam zullen wij volgen, bekleed met blinkende kleederen, *hebbende palmtakken in onze handen en kronen op onze hoofden*; Openb. 7:9. Geen kwaad, noch smart, noch pijn des doods zal ons meer aanroeren; maar wij zullen Hem, die op den troon zit en het Lam in onuitsprekelijke vreugde en heerlijkheid groot maken, prijzen en eeuwig danken.

Ziet, mijne kinderen, met deze toekomstige verandering vertroosten zich alle rechtgeloovige, vrome harten, waarmede zij hunne zielen in lijdzaamheid bezitten, wel wetende, *dat hun loon groot is in de hemelen* en dat daarentegen het deel van alle goddeloozen *het eeuwige, onuitblusselijke vuur is*, onder het onverdragelijk, verschrikkelijk oordeel Gods, indien zij zich niet bekeeren en van ganscher harte boete doen. O, wee, wee! dat arme volk, voorwelken boezen dag zijn zij geboren!

Mijne kinderkens, zijt vrijmoedig in Christus en vertraagt niet Want, zoolang wij God met, vollen ernst meenen, zoeken, vreezen, liefhebben, eeren en dienen, en met eenen oprechten en reinen ijver in de waarheid wandelen; zoo kan ons geen wereld, vleesch, tirannie,

duivel, zonde, hel noch dood belagen; maar de overwinning, die met een vast geloof in Christus' bloed geschiedt, zal door Gods genade onverhinderd aan onze zijde staan, en dat door den geest van Christus, die in ons woont. *'Met mijnen God spring ik over eenen muur.'* Psalm 18:30 betuigt David en Paulus zegt: *Ik vermag alle dingen door Christus, die mijn kracht geeft'*. Philip. 4:13. *'Heb goeden moed, zegt Christus, Ik heb de wereld overwonnen'*. Joh. 16:33.

Alzoo winnen ook allen, die bij Christus blijven, gelijk men niet alleen aan de profeten, en aan de apostelen zien en bespeuren kan, maar ook aan vele vrome harten nu in onzen tijd, in zoo groote kracht en duidelijkheid. Nu dan alzoo, ziet toe, dat gij wijselijk wandelt, uw aangetrokken bruilofskleed bewaart en dat gij altijd olie in uwe lampen hebt, opdat de Heere u niet ten ontijd kome, beroofd en naakt bevinde, en buiten de deur sluite of in de diepste duisternis verstoote.

Met eene onvervalschte en waarachtige broederlijke liefde, *hebt elkander vuriglijk lief uit een rein hart. Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad door het levende en eeuwig blijvende woord van God, dat in eeuwigheid blijft'*. 1 Petrus 1:22, 25.

Want de liefde is uit God en van goddelijken aard. Zij handelt voor God en menschen oprecht, zij is lankmoedig, medelijdend en vreedzaam; zij doet niemand ongelijk. Met een woord, de liefde is onbestraffelijk, zij baart hare vruchten christelijk, zij is de geestelijk gestikte gordel van Aäron en zijne zonen, zij is de gordel der volmaaktheid en de schoone band des vredes.

O! hoe gansch zalig is hij, die met dien band omgord is! want hij is uit God geboren, hij is in God, en God in hem. Ja, waar deze liefde is, daar is een waarachtig, onvervalscht en echt Christen. Daarom neemt dezen band wel in acht; want, indien gij hem verliest, zoo

verliest gij Christus Jezus en het eeuwige leven. Wacht u dan voor alle valsche leer, voor alle oneenigheid, twist en tweedracht, en houdt u, zonder wankelen, aan Christus geest, woord en voorbeeld, zoo gij onbedrogen wilt zijn.

Want een iegelijke geest, die zich niet met Christus' geest, woord en voorbeeld vergenoegen laat, en zich in zijne zwakheid daarna niet schikt, die is niet uit God, maar het is de geest van den antichrist, die u en alle vromen gaarne wederom berooven zoude van het dierbare licht der openbare waarheid, hetwelk onzen armen kinderen nu in dezen boozen en laatsten zoo genadig verschenen is; en u alzoo op den verkeerden en krommen weg des doods, onder eenen goeden schijn der Schrift zou voeren en leiden.

Mijne kinkerkens in Christus, zijt gewaarschuwd, met getrouwe broederlijke liefde schrijf ik u. De barmhartige en genadige Heer gunne u, dat gij het met een zoodanig hart moogt lezen, hooren en verstaan, dat het vele vruchten onder u brenge, en uwe vruchten mogen blijven tot in het eeuwige leven. Bidt voor uw armen (en naar het aangezicht) onbekenden broeder, die u lief heeft in waarheid. *Wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden*'. Matth. 24:13. De zaligmakende kracht en vrucht van het verzoenend bloed van Christus zij met u, en met al mijn uitverkorene, lieve Broeders en zusters, tot in eeuwigheid. Amen.

Brief van Menno Simons, aan eene zuster in den Heere, krank zijnde en bekommerd over hare zonden.

Mijne uitverkorene, allerliefste zuster in Christus Jezus, vele barmhartigheid zij u, genade en vrede!

Allerliefste zuster! die ik in den grond mijns harten, in Christus, altijd liefgehad heb. Vooreerst heb ik uit het schrijven van uw lieven man verstaan, dat gij, den ganschen winter door, een krank en ellendig kind zijt geweest, hetwelk mij zeer leed is. Doch het is ons dagelijksch gebed: 'Heilige Vader, Uw wil geschiede!' waarmede wij onzen wil in des Vaders wil overzetten, om met ons te doen, zooals het voor zijne gezegende oogen behagelijk is. Draagt derhalve uwe opgelegde krankheid met een gewillig hart, want alles overkomt u volgens zijn Vaderlijken, goeden wil, en het is alles tot uw bestwil, opdat gij uw gansch, inwendig wezen van alle vergankelijke dingen moogt af keeren, en u alleen aan den eeuwigen

en levenden God moogt toevertrouwen. Zijt dan in Christus Jezus getroost, want na den winter komt de zomer en na den dood het leven.

O! mijne zuster, verheugt u, dat gij eene dochter uws lieven Vaders zijt! Welhaast zal het toegezegde erf zijner heerlijke beloften hier zijn, het is nog om een kleine wijl te doen, spreekt des Heeren woord, en Hij, die komende is, zal komen, en zijn groot loon zal met Hem zijn.

De almachtige, barmhartige God en Heere, voor Wien gij uwe knieën te Zijner eere gebogen, en Hem naar uwe zwakheid gezocht hebt, geve u een lijdzaam en geduldig hart, een dragelijke pijn, eene liefelijke verkoeling, eene genadige wederoprichting of godzalige ontbinding, door Jezus Christus, dien wij te zamen met u, lieve zuster, en kind in Christus Jezus alle dagen verwachten.

Vervolgens versta ik, hoe gij dikwijls door een geweten vermoeid wordt, omdat gij niet in zulke volkomendheid wandelt noch gewandeld hebt, zooals de Schrift het ons aanwijst. Waarover ik dit navolgende tot u, getrouwe zuster, schrijf, tot eene broederlijke vertroosting, en dat met het eeuwige woord des Heeren en Zijn eeuwige waarheid; nl. *‘de schrift, zegt Paulus, heeft alles onder de zonde besloten’*. Gal. 3:22.

‘Voorwaar, daar is geen mensch op aarde, zegt Salomo, die goed doet en niet zondigt.’ En op eene andere plaats: *‘De rechtvaardige zal zevenmaal vallen, en opstaan’*: Spreuken 24:16. Ziet ook Exod. 34:6; Psalm 143:2.

‘Wij allen zijn als een onreine en al onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleet’, zegt Jesaja, en Jezus Christus betuigt: *‘Niemand is goed, dan een, namelijk God,’* Matth. 19:12. *‘Dat ik niet wil, doe ik,’* spreekt Paulus, en *‘wij struikelen allen in vele’*. Jakobus 3:2, en Johannes zegt: *‘Indien wij zeggen, dat wij geen*

zonde hebben, zoo verleiden wij ons zelve, en de waarheid is in ons niet. Joh. 1:8.

Aangezien het dan openbaar is, dat wij ons allen voor zondaren moeten bekennen, gelijk wij ook in waarheid zijn, en niemand onder den hemel Gods geëischte gerechtigheid volkomen volbracht heeft, dan alleen Christus Jezus; zoo kan ook niemand tot God komen, genade verkrijgen en zalig worden, dan alleen, ik zeg het nogmaals, ter wille van de volkomene gerechtigheid, verzoening en voorbeding van Jezus Christus; hij zij zoo godvruchtig, rechtvaardig, onstraflijk en heilig als hij ook zijn mag.

Wij moeten allen te zamen bekennen, dat wij met gedachten, woorden en werken zondaren zijn. Ja, zoo wij Jezus Christus den Rechtvaardige niet vóór ons hadden, geen profeet, noch apostel kon zalig worden. Daarom zijt vrijmoedig en welgetroost in den Heere; gij kunt immers geen meer gerechtigheid in u verwachten dan alle uitverkorenen Gods van den aanvang af gehad hebben. Eene arme zondares zijt gij in en door u zelve, uit kracht der eeuwige rechtvaardigheid verbannen, vervloekt en tot den eeuwigen dood veroordeeld; maar in en door Christus zijt gij rechtvaardig en bij God aangenomen, en in eenige genade tot een kind van Hem aangenomen. Hiermede hebben zich alle heiligen vertroost, Christus vertrouwd, hnnne eigene gerechtigheid altijd voor onrein, zwak en onvolkomen gehouden, en zijn met een verbroken hart, alleen in den naam van Chrstus tot den troon der genade getreden, en hebben met vertrouwen gebeden: *'Vader! vergeef ons onze schulden,' Matth.:* 6:12.

Het is een gansch dierbaar woord, dat Paulus schrijft *'Rom.: 5:6 en 10:'* want *Cristus, als wij nog krachteloos waren, is te Zijner tijd voor de goddeloozen gestorven. 'Want indien wij, vijanden zijnde, met God*

verzoend zijn door den dood Zijns zoons, veel meer zullen wij, verzoend zijnde behouden worden door Zijn leven'.

Ziet, uitverkorene zuster in den Heere. dat heb ik uit den vasten grond der eenige waarheid geschreven, biddende, dat gij u toch geheel met al uw doen, hetzij inwendig of uitwendig, aan Jezus Christus en zijne verdiensten overgeven moogt; geloovende en erkennende, dat zijn dierbaar bloed alleen eene afwassing is, Zijne gerechtigheid uwe vroomheid, Zijn dood uw leven, Zijne opstanding uwe rechtvaardigmaking. Want Hij is de vergeving van al uwe zonden, zijn bloedige wonden zijn uwe verzoening, Zijn overwinnende kracht, de stok en troost uwer zwakheid.

Ja, mijne liefste zuster, zoolang gij zulk een geest in u vindt, die tot het goede begerig is en het booze haat, hoewel het overblijfsel der zonde nog niet geheel in u dood is, gelijk alle heiligen van den aanvang af geklaagd hebben; zoo moogt gij voor gewis weten, dat gij een kind Gods zijt en het rijk der genade in eennige vreugde met alle heiligen beërven zult; gelijk Johannes zegt: *'Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons, omdat Hij ons een zegenenden geest gegeven heeft.* 1 Joh.: 4:13.

Ik bid u hartelijk toe, dat gij dezen grond, tot versterking en vertroosting van een benauwde ziel en geweten, door het geloof recht vatten, en vast tot het einde behouden moogt, wil ik u dan, mijn allerliefst kind en zuster, den getrouwen, barmhartigen en genadigen God, in Christus Jezus, nu er tot in eeuwigheid met volle liefde bevelen. Hij handele met u en met ons allen volgens zijn gezegenden wil, hetzij dan in het vleesch, om hun nog een weinig tijds met uw lieven man en kinderen te leven; hetzij uit het vleesch, ter eere zijns naams en zaligheid uwer ziel. Gij voor, en wij na, of wij voor, en gij na. Daar moet eens ge-

scheiden worden. In de stad Gods het nieuw Jeruzalem, daar willen wij elkander verwachten, en voor den stoel van God en het Lam het Hallelujah zingen, en in volmaakte vreugde zijnen naam prijzen. Uwen lieven man en kinderen beveel ik Hem, die ze u gegeven heeft, en Hij zal het met hen wel maken. De zaligmakende kracht van het allerheiligste bloed van Christus zij met u, allerliefste zuster, nu en in eeuwigheid. Amen.

Brief van Menno Simons aan de Broeders en Zusters te Amsterdam^{*)}.

Jezus zeide tot Martha: Ik ben de opstanding en het leven; die in Mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven. En een iegelijk, die leeft en in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid.

Joh. 11:25, 26.

Uitverkorene Broeders en Zusters in den Heere! terwijl ik hoor, dat het vuur der pestilentie rondom u al hard begint te branden, zoo ben ik door liefde gedrongen, die ik u en allen vromen toedraag - terwijl ik weet, dat alle vleesch zich voor den dood ontzet en dat het sterven onzer vrienden voor de natuur hard valt - om ulieden, die met het hemelsch licht beschenen en tot de gemeenschap van Christus geroepen zijt, met een kleinen troostbrief te bezoeken; opdat gij toch nu en altijd met alle vlijt des Heeren toekomst moogt afwachten, en uw

*) Behelst eene vertroosting voor zijne zeer beminde Broeders en Zusters in Christus Jezus, te Amsterdam en daaromtrent, dat zij elkander in den tijd der pest zouden bezoeken en den dood niet vreezen, daar deze maar een doorgang is tot een beter leven.

gansche leven, hart, gemoed en doen tot den dood bereiden. *‘Het is allen menschen gezet eenmaal te sterven,’* zegt Paulus Hebreëen 9:27, en *‘alle vleesch veroudt gelijk een kleed. Want het verbond van de eeuw is dit: gij zult den dood sterven.’* Jezus Sirach 14:13.

Indien wij ons nu met eene nieuwe wedergeborene en boetvaardige ziel vast aan Hem, t.w. aan Christus houden, Zijn woord waarachtig gelooven, Zijne liefelijke voetstappen getrouw navolgen, en ons van zijnen Heiligen Geest regeeren laten en het oude leven der zonde dooden. Ja indien wij wereld, vleesch en duivel op alle wijze afsterven, en Gods rijk en Zijne gerechtigheid, woord, wil waarheid, prijs en eer van ganscher harte zoeken, en zonder aanstoot op al zijne wegen wandelen, *dan zullen wij met Hem, in Hem en door Hem eeuwig leven* Joh. 11:25. *Wij zullen van den tweeden dood niet beschadigd worden’.* Openb. 2:11; hoewel wij vroeger, gelijk al de anderen, *dood in zonden waren, en vol van gistigheid, onkuischheid, hoovaardij, haat, nijd, afgoderij en alle boosheid kinderen der hel en des duivels geweest zijn.* Ephese 2:3 en 12.

Maar dit alles is den waren boetvaardigen en rechtgeloovigen door Christus' dood vergeven, met Zijn bloed betaald en met het eenigen vrede-offer Zijns onschuldigen en bitteren doods reeds verzoend *‘Zoo is er dan nu geene verdoemenis,’* zegt Paulus, *‘voor degenen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den geest. Want de wet des geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrij gemaakt van de wet der zonde en des doods.* Rom. 8:1 en 5.

Zijt derhalve goedwillig en dankbaar, en geeft Hem lof, die u door het woord Zijner kracht van de macht der zonde en des doods bevrijdt, en door den Geest Zijner genade tot de erfenis Zijner heerlijkheid alzo geroepen heeft. Andermaal zeg ik, geeft Hem lof en dat met een godzalig, rein geweten, en met een onbestraffelijk en heilig

leven in het geloof; heilzaam, vast en onbesmet in de liefde, en in hope levende, met het gewaad der gerechtigheid versierd en met den schoonen band der volkomenheid omgord; olie hebbende in uwe lampen, opdat wanneer de rechte huisvader, de heerlijke koning en bruidegom onzer zielen, komt, Hij u dan niet slapende vindt, en u, onbereid zijnde, in de eeuwige duisternis stoote, buiten de deur sluite, en uw deel met de huichelaars geve. *‘Daarom zijt nuchteren en waakt.’* 1 Petr. 5:8 en *‘wandelt, terwijl gij het licht hebt, opdat de duisternis u niet bevange.’* Joh. 12:35.

Getrouwe Broeders! zijt sterk in den Heer vrijmoedig en van harte wel getroost, want uw gansche doen, leven en sterveu staat in des Heeren hand. Ja *‘ook de haren uws hoofds zijn alle geteld.’* Matth. 10:30, en zonder Hem kan er geen van uw hoofd vallen. Het jaargetal uwer dagen is voor Hem, ja de tijd uws levens is bij handbreedten afgemeten. Daarom, vreest niet, maar dient elkander gewillig in den nood, en laat het u niet verdrieten de zieken te bezoeken, want zoodoende zult gij in de liefde bevestigd worden, gelijk Jezus Sirach zegt: kap. 7:37 *‘en wij zijn schuldig voor de broeders het leven te stellen.’* 1 Joh. 3:16.

Want dit weet gij, dat een deugdelijke zoon, knecht en bruid voor de komst des Vaders, des Heeren en van den Bruidegom niet vreezen, maar er alleen verlangen en hope is, zoolang zij er niet zijn. *‘Er is in de liefde geene vrees,’* zegt Johannes, *maar de volmaakte liefde drijft de vrees buiten.’* 1 Joh. 4:18.

Gij weet ook, dat een vermoeide arbeider naar zijn rust, en een vermoeide ziel naar vertroosting zeer begeerig is. En ik twijfel niet, of gij, mijne lieve kinderen, zijt met een gerust geweten in God verzekerd, dat Hij, uw Vader is, en gij zijne kinderen zijt, dat Christus Jezus uw Heer is en gij zijne dienstknechten zijt, dat

Hij uw Bruidegom is en gij zijne bruid zijt. Om zijns gezegenden en heerlijken Naams wille, welke gij tot onderwijzing, leering en bestraffing der gansche wereld ongeveinsd op uwe voorhoofden draagt en hem bekend maken zult, opdat zij zich tot hunnen God met eene waarachtige boete bekeeren mogen, moet gij, gelijk overal gezien wordt, zoo boven mate veel ellende, moeite, benauwdheid, laster en schande van de ontaarde en trage geslachten lijden.

Daarom behoorden wij voor den dood, die toch maar een rust van de zonde en een ingang tot een beter leven is, niet zoozeer te vreezen, noch ons over onze vrienden, die in God ontslapen zijn, zoozeer te bedroeven, als zij doen, die het loon der heiligen niet verwachten. Maar laat ons onze hoofden met volle vreugde opheffen en de lendenen onzes gemoeds omgord hebbende met de waarheid, naar het hemelsche Kanaän reikhalzen; om alzo met onzen eenigen en eeuwigen Jozua, Christus Jezus, het erfdeel en koninkrijk, dat ons verordineerd is, in te nemen; en alsdan bevrijd zijnde van den arbeidzamen en moeilijken weg onzer harde pelgrimstocht, die wij in de ongebaande woestijn van deze wilde wereld moeten betreden, in eeuwige vrede te rusten.

O! uitverkorene Broeders en Zusters, hoe hoog en heerlijk zijn zij van God begiftigd, die hier in genade van het lichaam der zonde ontbonden, van het ijdele wezen aller vergankelijke dingen verlost, en, in de heilige hutten des vredes opgenomen, tot dezen eeuwigen, grooten en heiligen Sabbathdag geroepen zijn! Daar zal de oude en kromme slang hen niet meer in de hiel en stek, ja geen pijn, noch kwaal zal hen meer aanraken, en de laatste vijand, de dood, zal dan overwonnen en verslonden zijn. Dan zijn hunne tranen afgewasschen, en hunne zielen in een veilige rust en vrede, in het Para-

dijs en lusthof der genade in den schoot van Abraham, onder het altaar Gods, Openb. 6:9. Zij zijn op den berg Sion, uit groote verdrukkingen gekomen, in een blinkend, wit kleed, dienende voor den stoel Gods en het Lam, *'en hun wordt aangezegd, dat zij nog eenen kleinen tijd rusten zullen, totdat ook hunne mededienstknechten en hunne broederen zouden vervuld zijn.* Openb. 6:11, om alsdan met de heerlijkheid van Christus verklaart te worden *en te blinken gelijk de zon:* Matth. 13:43, om alzoo tot de eenige bruiloft, die allen uitverkorenen in den hemel door Christus bloed en dood bereid is, in eenige vreugde in te gaan.

O! hoe gansch heilig en zalig zijn zij, die tot dezen feestdag van Christus geroepen en met onbesmette en reine kleederen daartoe gekomen zijn! Zingt dan het hartelijk vreugderijk Hallelujah! in uwe harten en dankt Hem, die dit aldus door den geest Zijner liefde in eeuwige genade aan hem beschikt, en u met hem tot hetzelfde deel verkoren heeft; denkt het na, en zijt getroost op dezen tijd.

Nu niet meer, maar vreest uwen God van harte dient Hem in waarheid, houdt onder elkander eenigheid liefde en vrede; voert uwen strijd geduldig, tracht naar het beste en jaagt het goede na.

Zijt onder elkander vriendelijk, onderwerpt u gewillig aan uwe voorgangers en gehoorzaamt hen, en gedenkt hun en mij in uwe gebeden. De groote God des vredes, onze barmhartige Vader, door zijnen gezegenden Zoon Christus Jezus, die zegene u nu en voor immer tot meerdere gerechtigheid en tot volle liefde.

MENNO SIMONS.

Ul. Medebr: en Zielen lief hebben in waarheid.

Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus. 1 COR. 3:11.
(Lijfspreuk van MENNO SIMONS).